

Johann Matthias Martini

Dissertatio Sollemnis Iuridica De Conditione Atque Statu Hominum Propriorum In Megalopoli Tum Antiquo Tum Hodierno

Buetzovii: Typis Johann. Gotth. Fritzii, [1763]

<https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1843070502>

Druck Freier Zugang

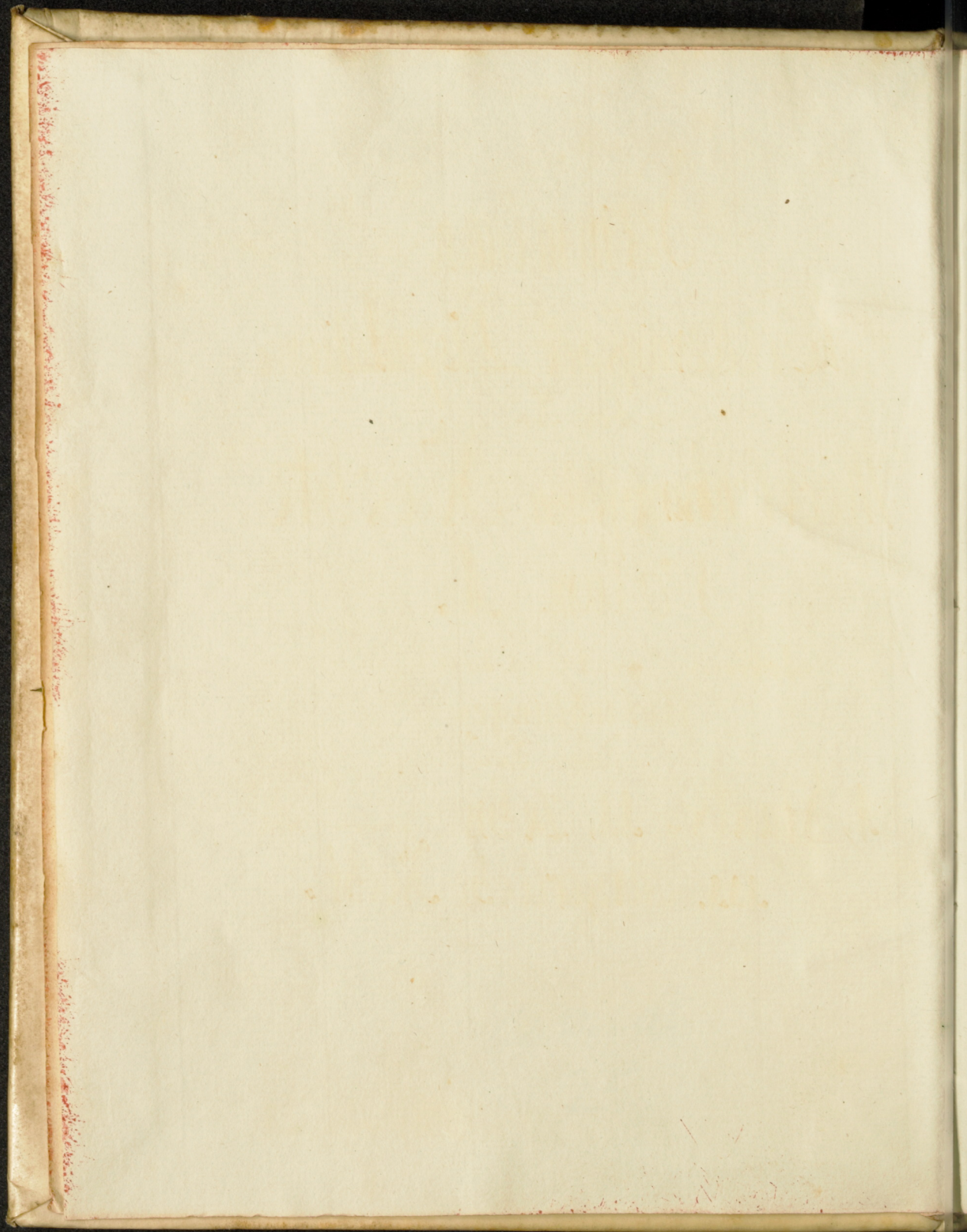

Schmidt
25

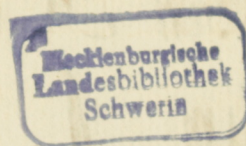
Sammlung
Academischer Disputationen
über die
Mecklenburgischen Rechte
Volum. I.

worin enthalten sind
Abhandlungen
über das

I, Staats- II, Lehn- und das
III, Bürgerliche Recht.

Ko

Verzeichniß
in ^{der} Landes- und holländischen Disputationen.

^{1.}
Ex Jure Publico Meclenburgico

1. Martini de Origine et ratione Jotorum
familiae Duas. Meclenburg in Comitibus 1763.
2. Trendelenburg Observationes de Jure
Secundum Jus Rom. Germ. et imprimis Meclenbur-
gicum 1768
3. Mantzels Providentia publica circa sylvas et
arbores, maxime de Jure Meclenburgico. Diff. 1. 1759.
4. Mantzels Providentia ————— Diff. 2^a. 1759
5. Martini De non usu Judicii denunti-
atorii in Megapoli. 1768

11

11. Ex Jure feudali Meclenburgico

6 Taddel de Ratione Patrimoniali, praesertim secundum Jura Meclenburgica. 1765.

7/ Pestler de feudo fideicommissario ex Jure Communi et Meclenburgico. Fr. 1744.

8 Becker de traditione feudorum in pignus secundum placita juris communis, ac speciatim Meclenburgici. Sect. I. 1767.

9 Bröhmer Progr. de Ingenueorum natalium Probatione, et

10 Taddel de Probatione agnationis, per solam identitatem nominis et insignium, secundum Jura feudalia Meclenburgica 1761.

11 Paalekens Abhandlung von dem Meclenburgischen Erbsöhnungs-Recht 1762.

12

12, Prehn de filia Agnati, ante Virginem
usufructuariam defuncti, jure ususfructus
Secundum Reversales in Megapoli experte 1768.

13, Mantel de Marito filia nobilis usu-
fructuaria Mecklenburgica. 1763.

14, Mantel de Juribus, agnato, durante jure
usufructuario virginum nobilium Mecklen-
burgicarum, circa feudum competente, se-
cundum §. 27 Reversal. de anno 1621. 1760.

15, Martini Hon. Dr. Lohs. Herzogin
von Mecklenb. Gesez imd. Antwort
vom 10. 29. Revers. vom Jahr 1621. 1765.

16, Balekens. Meditationes ad Concursum
fratris, germani et consanguinei, in
successione feudi, lege antiqua, occas. reversal.
de anno 1621. §. 30 1750.

17,

- 17/ Mecklenburg de Adjudicatione feudi
Mecklenburgici jure agnatorum extin-
guente. 1752.
- 18/ Böhmer Kristb. Gültlasten über den Kristb-
Lehens rinde, über ein nicht angestrichen
Gut gewachsen Fideicommiss, auf
Anlass des Meckl. Leihguts Wipkendorf
1768.

III. Ex Jure Civili Mecklenburgico

- 19/ Martels Dubia Juris Mecklenburgici in Su-
deris patriis 1748
- 20/ — Ejusdem cura accessoria de mole et
jure Dubiorum maxime vexatorum. 1746
- 21/ — Ejusdem Observationes de Inreconsultis
extraneis in I. Mecklenb. errantibus 1767.

22, Martini de Conditione atque statu ho-
minum propriorum in Megapoli tum an-
tequo, tum Romano 1763.

23, Mantzel de genuina indole usuraria pra-
vitatibus tam in genere, quam in specie
secundum jura patria Mecklenburgen-
sia. 1764.

24, Mecker Meditationes ex doctrina
de fidejussoribus tam secundum jus commune,
quam Provinciale 1757.

25, Idem De Jure Separationis in Con-
curso Creditorum: utrum Creditores pater-
ni in Ducatu Mecklenburgico amissionem
secundam taxam subire debeant. 1759.

26, Mantzel de Processu Executivo, maxime
quoad delationem juramenti litis deciso-
rii, juxta jus Mecklenburgicum. 1749.

27/

27, Jungclaus. Utrum a puncto spoli
et spoli attentati appellare liceat, et
si appellatur, an appellatio a Iudice Ap-
pellationis sit admittenda, contra Sena-
tum Güstroviensem in propria causa
conscripta conclusio, pto atrocissima-
rum injurarum. 1609.

28, Mantzel de Instrumento Originali
loco cautionis, maxime de Iure Me-
clenburgico deponendo. 1760.

DISSERTATIO SOLLEMNIS IURIDICA
DE
C O N D I T I O N E
ATQUE
STATU HOMINUM
PROPRIORUM IN MEGALOPOLI
TUM ANTIQVO TUM
HODIERNO

QUAM
CLEMENTISSIME ANNUENTE SUPREMO NUMINE
ET
CONSENTIENTE INCLYTA FACULTATE IURIDICA
IN ACADEMIA FRIDERICIANA
QUAE EST BUETZOVII
ABSQUE PRAESIDE
PRO
SUMMIS IN UTROQUE IURE HONORIBUS RITE CAPESSENDIS

DIE VII. JANUAR. MDCCLXIII.

H. L. Q. C.

PLACIDAE ERUDITORUM DISQUISITIONI
PUBLICE OFFERT

JOHANN MATTHIAS MARTINI 22/
ROSTOCHIENSIS.

BUETZOVII

TYPIS JOHANN. GOTTH. FRITZII, SEREN. PRINC. AUL.
ET ACADEM. TYPOGR.

CONDITIO
STATU HOMINUM
PROPRIORUM IN MEGALOPOLI
TUM ANTIQVO TUM
HODIERNO

CLEMENTISSIME ANNUENTE SUPREMO NUMINE
CONSENTIENTE ENCLYTA FACULTATE IURIDICA
IN ACADEMIA FRIDERICIANA
QUAE EST BUSTOVII

STIMMS IN IURIS HONORIBUS RITE CAPESSENTIS

Die VII. JANUAR. MDCCCLXII.

M. L. C.

PLACIDAE ERUDITORUM DISPOSITIONE

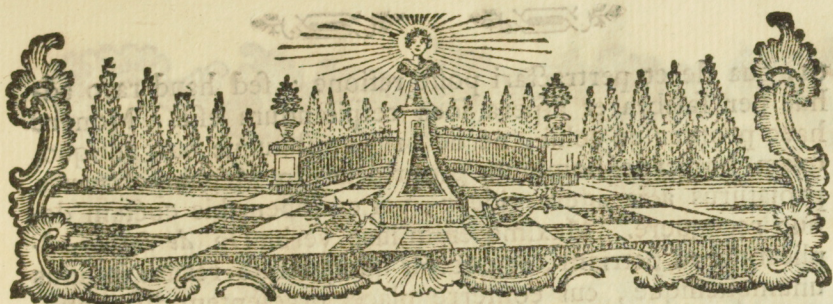
PUBLICO OFFERT

JOHANNI MATTHIAS MARTINI

ROSTOCKENSIS

TYPIS JOHANNIS GOTTL. FRIEDRICH, SEBAST. PRINC. AUL.
ET ACADEM. TYPOG.

PRAEFATIO.

Sunt quidem scriptores egregii, tum qui in genere naturam examinant hominum propriorum, tum qui specialiora huius doctrinae capita magnocum eruditorum applausu pertractarunt. Quem enim fugiunt magna illa nomina *Hertii, Thomafii, Boehmeri, Potgiesseri*, cet., qui sua ingenia in amplissimo hoc exercuerunt campo. Neque nobis defunt, qui quae singularia in patrio solo respectu glebae adscriptorum obtineant ostensuri doctissimis hanc materiam illustrarunt observationibus. Eminent hic inter scriptores domesticos *Perill. de Westphalen* in variis scriptis eruditione summa plenis, et *Ill. Mantzelius*, qui itidem multis locis, praesertim vero in diss. de eo quod praecipue iuris est circa homines proprios in *Me-gapoli, Rost. 1738.* habita, diligenter horum naturam examinat. Tot ergo quum fuerint ingenia, quae haud infelici successu materiae huic suas impenderunt operas, adeo omnia a viris doctissimis exhausta videntur, ut quae nova, vel ab aliis nondum pro materiae dignitate elaborata adhuc dici queant, non amplius supersint; sed grata potius et inoffensa ubivis speranda sit planities. Verum enim vero rectissime monet *Perill. de Ludolf. obs. cam. part. II. obs. 48.* vix exhauriri vastissimum hoc iurisprudentiae caput, atque

A

ea,

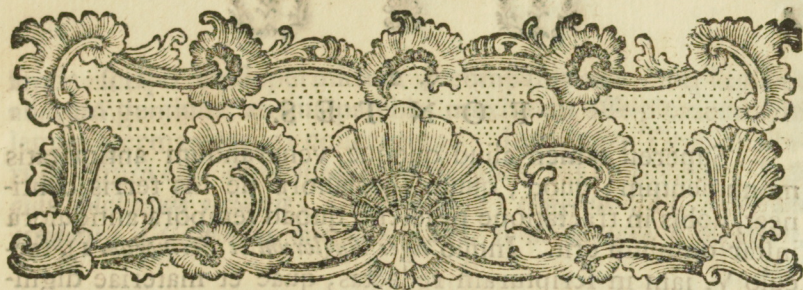

ea, qua decet pertractari posse ratione ; sed haud raro ad-
 huc per salebra et aspera loca cespitandum esse. Monere
 haec propter ea volui, ne de origine statuque tam antiquo,
 quam hodierno hominum priorum in Megalopoli pauca
 prolaturus acta agere videar, vel crambem bis coctam de-
 nuo recoquere. Maximo enim iure verba Dn. *de Ludolf* ad-
 plicantur ad patriam, et docebit quoque ipse rerum intuitus
 unumquemque, cui conferre placet praesentem dissertatio-
 nem cum scriptoribus domesticis, qui idem elegerunt obie-
 ctum, plura, in primis historica, et quae ad antiquitates sunt
 referenda, non tamen prorsus inutilia atque iniucunda in me-
 dium a me producta esse, quae frustra apud laudatos aucto-
 res ita ordinata quaerimus. Inferui quoque debitis locis,
 quae novissime sancita sunt hac de re in transactione meck-
 lenburgica generali, quae audit *der Landesgrundgesetliche*
Erbvergleich; quod a nemine haecenus factum est: in qua
 tamen plura, antea partim incerta, partim contraria ratione
 determinata intuitu hominum priorum leguntur. Absit
 autem, ut quis exinde inferat, tantum me meis tribuere viri-
 bus, ut temere mihi persuaserim, nihil a me in amplissimo
 hoc campo intactum esse relictum: satis potius perspectum
 habeo, plura hic esse omissa, et pauciora pro materiae gra-
 vitate examinata. Quod eo lubentius ingenue fateor, quum
 in arduis atque magnis etiam voluisse satis sit. Iam adceda-
 mus ad rem ipsam.

CAP. I.

CAPVT. I.

DE ORIGINE ET STATV ANTIQVO HOMINVM PROPRIORVM IN MEGALOPOLI.

§. 1.

INDICANTVR.

Accidit nobis inquirentibus in antiquissimum seruo-
rum nostrorum statum in Megalopoli, quod an-
tiquitatum perscrutatores haud raro dolent, plu-
ra densissimis involuta esse tenebris, et perpe-
tua nocte regi. Superfunt enim paucissima anti-
quitatis documenta, ex quibus aliqualem solum-
modo huius rei nobis adquirere possumus cognitionem: et
plurium adhuc nos teneret ignorantia, nisi superesset aureus
ille *Taciti* liber de moribus Germanorum, qui solus fere est,
ex quo haurire in hac materia licet, fons genuinus fideque
dignus. Saepius hinc infra ad auctorem hunc classicum pro-
vocabimus, at brevitati ubique studentes rarius ipsa *Taciti*
verba adponemus, toties iam ab aliis producta.

§. 2.

F O N T E S.

Supereſt tamen aliud quoque venerandum antiquitatis monumentum, quod, quum ſpecialiora de his terris contineat, nobis in tractatione præſenti quoad tempora antiquiora inſtar omnium erit. Innuo *leges Anglorum et Verinorum* 1), ſæculo V. iam in ſcripturam redactas, quæ et materiæ dignitate ſe commendant, et brevitatæ ſua 2).

§. 3.

V E R B A   L E G V M.

Adponam vero ipſa verba harum legum, quæ de ſervis quædam diſponunt, inſtituta ſimul, quatenus limites præſentis

- 1) Ipſas leges, quarum tamen verſio latina ſolummodo noſtram vidit ætatem, plures ſuis inferuerunt collectionibus; ex quibus nominare lubet *Leihnizium* (*Godofr. Guil.*) ſcriptor, rerum, brunſw. tom. I. pag. 81. ſeq. *Georgiſch* (*Petr.*) corpore iuris germ. antiqui pag. 445 452. et ſcriptorem noſtrum domesticum, *Francke* (*Dav.*) im alten und neuen Mecklenburg. lib. I. cap. 26. pag. 175. ſeqq.
- 2) Sed quid? ſi leges iſtæ dubiæ eſſent, et incogniti nominis; vel non ad nos, ſed Thuringos aut Saxones pertinerent: quod ſibi perſuaſerunt viri ceteroquin devenerandi doctiſſimique, *Conringius*, *Leibnizius*, *Hofmannus*, alii. Sed ſalva res eſt: Verinos nempe has tenuiſſe terras adeo certum eſt, quam quod certiſſimum. Conſentiunt in eo *Clüverus* in Germania antiqua lib. 3. cap. 27. pag. 605. *Gebhardus* (*Io. Chr.*) diſſ. binis de Vineta et Arcona pag. 8. *Steffens* (*Io. Hinr.*) *Geschichte der alten Bewohner Teutſchlandes nach ihren Claſſen* pag. 41. et 42; et qui inſtar omnium legi merentur *Masſow* *Geschichte der Teutſchen* B. XI. pag. 22. *von Bünow* *teutſche Keiſer und Reichshistorie* P. I. lib. I. pag. 30. Eoſdem vero vicinitate cum Anglis fuiſſe coniunctos ex *Tacito* de moribus Germ. cap. X. et XL. *Ptolomæo* lib. II. cap. II. *Plinio* hiſt. lib. II. cap. 14. diſcimus, qui utramque gentem ut vicinos ubique coniungunt atque ſimul nominant. Add. Ill. *de Selchow* (*Io. Hinr. Chr.*) *historia iuris univerſi* §. 280. pag. 237. ſeqq. *Dn. de Weſtphalen* (*Ern. Ioach.*) monumentis ineditis rerum germ. tom. I. præſatione pag. 106; et citati ibidem a viro immortalis memoriæ.

fentis scripti illud permittunt, comparatione cum legibus aliarum gentium. ex qua patebit, maximum esse plerarumque legum germanicarum concentum. Inscriptio Tituli I. istarum legum est, *de homicidiis*, et legibus his absolvitur: I. *Si quis Adalungum occiderit, DC. solidos I) componat*; II. *si liberum occiderit, CC. solidos componat*; III. *et de utroque si negaverit,*
cum

1) Colligimus inde, poenam homicidii pro varia occisorum dignitate mox graviorem statutam esse, mox leniorem; nisi quod ubique multa obtinuerit. Nec quidquam intererat, culpam, an dolo delictum fuerit perpetratum, Tacitus de moribus Germ. cap. 21; dummodo omnis assassinii abesset species: quod quidem cum plurimis gentibus, v. c. *Salicis* Tit. 45; *Ripuariis* Tit. 7. *Saxonibus* Tit. XI; et *Baiuariis* Tit. I. art. 8. commune habuerunt. *Meißnerus* (Chr. Frid. Ge.) prolegom. iuris crim. §. 10. *Engau* (Io. Rud.) element. iuris crim. §. 345. Solidi valorem post alios docet *Potgiesserus* (Ioach.) de statu servorum pag. 448. seq.

2) Frequentissimum fuit apud Germanos, lites non modo per iuramentum et ab ipso litigante et a testibus praestandum decidere; sed et per iuramentum partis principalis, adcedentibus coniuratoribus s. consacramentalibus, s. quando de iuramento purgatorio quaestio erat, compurgatoribus. Hi coniuratores s. compurgatores, de quibus textus noster loquitur, et qui interdum etiam, rarius tamen, testium nomine veniunt, in eo a testibus differabant, quod testimonium non de ipsa re litigiosa ferrent, sed id unice iureiurando adfirmarent, iurantem esse virum bonum, non periurum, s. ut speculum saxon. loquitur lib. 3. art. 88, *Darnach sollen schweren seine Gezeugen, das sein Eid rein sei, und nicht meideig.* Alia eorum differentia a testibus in eo erit ponenda, eos esse admissos, quamvis bona propria non possiderent, dummodo liberi essent homines per Capitulares *Caroli M*; et *Ludovici pii*, item per leges *Lotharii I*, apud *Muratorium* lect. variant. pag. 144. Numerus coniuratorum etiam variabat pro varietate causae, vel personae: mox erant duo, mox tres, mox 12, mox plures; inde formulae, tertia manu, sexta manu iurare; sacramento duodecim hominum negare; sua duodecima manu iurando se purificare.

3) Duella maxime fuisse usitata Germanis, nemini non cognitum est; hoc tamen notasse iuvabit, locum illis fuisse in omnibus accusationibus, quarum obiectum erat vel vulneratio lethalis, vel fracta
pax

cum XII. iuret 2) aut in campum exeat 3), utrum ille voluerit, ad quem causa pertinet 4). IV. Qui servum occiderit 5) XXX. solidos componat; aut si negaverit, cum V. iuret.

§. 4. pax publica. In his enim casibus, quoties probatio per testes peragi non posset, vel sanguine cum occiso coniunctus duellum urgeret, necessario pugnandum erat ad probandam innocentiam suam. Similiter erant, qui ipsis obtrusi criminis falsitatem non, nisi per certamen docere poterant. Spec. Sax. lib. I. art. 63. et Weichbild art. 35. Requisita debita eorum, qui certamen inire vellent, recensere hic et perlongum foret, et supervacaneum: unicum ex illis hic adduxisse sufficit, inter aequales solummodo duellis locum fuisse; nisi qui nobilior erat ad dimicandum provocaret genere inferiorem. Hauschild (Io. Leonb.) Gerichtsverfassung der Deutschen vom 8. bis zum 14. saeculo pag. 71. seq. Cl. Walchius (Car. Frid.) de testis reo paris praestantia.

4) Quoties enim inveniretur amicus occisi; certamen pro cadavere inire flagitans, electio non amplius erat apud homicidam, malitiae per testes aut compurgatores innocentiam suam evincere, an per duella: tum enim praecise pugnandum erat, nec utilitatis quidquam capiebat ex maxima testium nube. Exceptus tamen fuit casus, si de cadavere hominis excommunicati quaestio existeret.

5) Haud leve ex constituta in hac lege poena intuitu homicidae servi locum inveniente suboritur dubium, num scil. adeo generaliter verba sint accipienda, ut quoque ad proprium domini servum extendi debeant. Negativam defendere sententiam svadent verba Taciti: occidere, inquit, servum solent non disciplina et severitate, sed impetu et ira, ut inimicum; nisi quod impune. Ad recte explicandum intelligendumque hunc Taciti locum, Thomaesii sententiam, quam diss. de hominibus propriis et liberis Germanorum §. 6. sqq. eruditis proposuit, facimus nostram; nempe Tacitum in libro de moribus Germanorum comparisonem instituere morum Rom. et Germ. Ceterum hoc Taciti adsertum corroborant leges salicae, Ripuariae, Allemannorum, cet. quae abunde satis commonstrant, nullam vel praesenti aevo vel subsequenti poenam a Germanis dictatam esse homicidii in servum proprium commissi. Hanc ergo passum legum nostrarum ita intelligendum esse putamus, ut restringatur ad homicidium servi alieni, quod multa puniri moribus aliarum gentium omnino est conforme.

QVAE DE SERVIS.

Tituli, qui sequuntur II - V. longiores sunt in determinandis poenis, quibus adficiendi sunt qui vulnerant vel alio modo mutilant aut laedunt corpus Adalingi aut liberi hominis 1). De servis laesis nil addunt, novo indicio, leges nostras de servis esse accipiendas alienis. Maxime enim singulare quid foret, multa puniri, qui suum occidisset servum, quod

1) Commune hoc cum aliis Germaniae incolis habuisse Verinos, quod duella non in quacunque admiserint vulneratione, in primis, si leve vulnus esset inflictum, magnam inde induere videtur veri speciem, quod ne ulli quidem legum Titulis II - V. comprehensarum adnexum sit, iustam hoc praebuisset causam, convolandi ad arma; saepius licet dicatur, sacramento negari posse delictum adhibito certo compurgatorum numero; id quod moribus horum temporum consentaneum omnino foret. Ita enim in speculo svevico cap. 169. §. 2. legimus, *um andere Wunden, die nicht zu Verch geben*, h. e. lethalia non sunt, *soll man nicht um Kaempfen*; et glossator ad speculum saxonicum lib. I. art. 68. ad duella requirit *Kaempfer Wunden*, s. vulnera graviora. At contrarium tamen verius est ob Titulum XV. *de campo* legum nostrarum, qui generaliter determinat, quando locus sit dandus pugnae armorum. Verba huius Tituli sunt, *a duobus solidis usque ad maximam compositionem in furto et vulneribus campus iudicet*. Inspectis iam legibus praecedentibus, quae damna aestimant per vulnerationes et furta data, patebit, paucissimos esse casus, vel potius nullos, quibus arma fuerint exclusa. Neque vi huius argumenti quidquam detrahatur Titulus XII. *de causis minoribus*, ubi legimus: *quidquid homo alteri fecerit, quod iniustum factum dicatur, sex solidis componat, aut cum V. iuret*. Partim enim exinde, quod duellorum nulla hic mentio fiat, minus recte statim inferitur, illa fuisse iuncta; partim docet nos Titulus XV, de furto et vulneribus sermonem non esse in Titulo XII, sed ea potius excipi debere. Differentiam vero istam legum nostrarum a reliquis inde derivandam esse putamus, quod *Anglis* usus armorum prae ceteris placuerit, sibi quoque ipsi ius dicere per certamina soliti fuerint. Adeo enim armorum tenaces fuerunt, ut inde rationem petierit Gerbardus diss. de iudicio duellico, originem duellorum et certaminum privatorum Anglis tribuendi cf. *de Westphalen* (Ern. Joach.) tom. I, monum, inedit, pag. 2011. litt. k.

quod impune apud reliquas gentes factum esse iam diximus: contra autem omnem apud Verinos remissam esse poenam, qui vel inhumanissimis servum alienum exciperet modis, quod tamen impune perpetrari aliae gentes noluerunt 2).

§. 5.

QVAEDAM DISPONUNT.

Qui ordine iam sequuntur Tituli VI - VIII. de servis nihil continent, quare illos omitto: magis ad scopum pertinet nostrum Titulus IX, qui de liberto occiso inscribitur: *servus*, ita hic verba fluunt, *a domino per manumissionem libertate donatus, si occisus fuerit, LXXX. solidos componat, vel quidquid ei solvi debeat, medietas compositionis liberi hominis solvatur.* Ex quibus verbis colligimus, etiam hic locorum obtinuisse, quae Tacitus de conditione libertorum in Germania scripsit, *eos non multum esse supra servos.* Ex Titulo X. sola lex V. hic in computum venit, qua haec continentur, *si servus liberam feminam raperit, dominus compositionem solvat, ac si occisa fuisset.* Coniungimus cum lege ista Titulum XVI, *de delictis servorum* 1), qui has

2) Recensum poenarum, quas manere eos voluerunt Germanorum leges, qui vel mutilarent vel vulnerarent corpus servorum alienorum exhibet laudatus Potgiesserus l. c. lib. 3. cap. V.

1) Inscribebatur quidem Titulus XVI. *de delictis servorum*, sed paucissima sunt, quae de illis disposita ibi legimus: at docent nos leges aliarum in Germania gentium, delictum a servo commissum longe graviore poena punitum esse, quam si ab ingenuo idem esset perpetratum: quem quidem morem a Romanis Germanos deducisse vero est simile; sic Lex *Bainvariorum* Tit. VII. cap. 8. praecipit, liberum cum libera volente concumbentem XII. solidos numerare debere; et concubitu cum ancilla alterius celebrato, VIII. solidi erant solvendi. Contra eadem lex cap. 9. de servis in hoc delictorum genere versantibus ita disponit: si servus cum libera fornicaverit, et hoc repertum fuerit, ille cuius servus est, reddat illum parentibus eius ad poenam quam meruit luendam, vel ad interficiendum; et amplius nil cogatur exsolvere. Plura qui legere cupit, adeat Potgiesserum l. c. lib. 3. cap. 7. Hauschild (Io. Leonh.) von der

hac unica lege absolvitur : *omne damnum, quod servus fecerit, dominus emendet.* Evincit utraque lex, dominum quaevis damna, a servis suis illata resarcire debuisse 2); num vero noxae datione se liberare potuerit, quod alibi factum esse constat, non adeo iuris est expediti. Verba denique legis V, *ac si occisa fuisset*, testimonio erunt, quantum et hic terrarum Germani a quolibet abhorruerint amplexu servili.

§. 6.

EXPLICANTVR.

Restant, quae Titulo XIII, cuius est inscriptio, *de potestate testandi*, disposita leguntur, en illa : *libero homini licet, hereditatem suam, cui voluerit, tradere.* Argumento itaque a contrario ducto, libera rerum suarum dispositio servis neutiquam est relicta; nec habuerunt forsitan hi bona, quae potuissent sua nominare. Frequentissimum enim hac aetate erat, servos dominis suis omnia acquirere : id quod plura sequentia saecula adhuc servarunt. Haec ex legibus Anglorum et Verinorum pro praesenti scopo excerpere placuit : lubens quidem concesserim, neque ex his, neque ex observatiunculis et illustrationibus, quas adieci, de conditione servorum apud maiores nostros satis constare; at sola haec cum certitudine inde erui potuisse et concludi videntur. Superfunt variae quae-

der Gerichtsverfassung der alten Teutschen vom 8. bis zum 14. saeculo pag. 196. Polac (Io. Frid.) systema iurispr. civilis germ. antiquae lib. IV. cap. 16. Bodinus de republ. lib. VI. cap. 6. p. m. 1191. seqq. Intuitu, nostrorum hominum propriorum quae singularia circa poenas hodie obtineant, infra docebimus.

2) Paulo fufius se explicat lex Saxonum Tit. X. de delictis servorum, in eo tamen cum nostra lege consentiens, quod omnia servorum delicta eatenus domino imputentur, ut ad resarciendum damnum inde enatum obligatus sit; dummodo in potestate eius adhuc existat servus. Exemplam, quod alibi noxae datio in usu fuerit, esse potest producta a nobis sub not. I. huius sphi lex Baivariorum cap. 9.

B

.281 .m .9

quaestiones sat graves, ad quas tamen ob documentorum penuriam sufficienter ubique respondere non audemus, quaedam vero earum non praetermittendae hic erunt, sed brevibus discutiendae.

§. 7.

DE MODIS.

Primum ventilanda erit quaestio, quot praesenti aeo apud Verinos fuerint contrahendae servitutis modi. Tres nominat scriptor domesticus, captivitatem nempe bellicam, lusum, et concubitus extra matrimonium celebratum 1). Quod ad captivitatem attinet bellicam, facile largior, eam pro more gentium perpetuo tum potiore fuisse modum adquirendorum servorum 2); ita enim de suis temporibus testatur Tacitus 3), et de Megalopoli in specie testem habemus omni exceptione maiorem *Helmoldum* nostrum 4). Neque lusu servos fieri potuisse, facile quispiam negaverit, quum luculen-

1) *Francke* (Dav.) im alten und neuen Mecklenburg lib. I. cap. XXV. §. 3. pag. 158. Ipsa auctoris verba memoranda erunt, in illa: *Denn die uneheliche Kinder, obgleich die Mütter eine Freygebörne, und die Kriegsgefangene geboerten zu den servis, wozu nach Caesaris Bericht, die dritte Art kam, wann iemand seine Freyheit aufs Spiel setzte, und selbige verlobt.*

2) Servos hinc *Lazzos* vocatos esse idem *Franckius* l. c. pag. 161. contendit, vocabulo a voce *Lothazini* i. e. bello victi vel superati, derivato. Plures habet consentientes, at permittant viri doctissimi, calculum sententiae huic me meum adiacere non posse. Vocabulum *Lazzus* latius patet, quod quidem pluribus evincere limites praesentis scripti non permittunt; at convincimur de veritate dicti ex III. *Scipii* diss. de statu rusticorum ex medii aevi rationibus caute diiudicando cap. 2. §. 7. pag. 31. seq. ad quem locum plura scire cupientes ablego.

3) In annalibus lib. XII.

4) *Non omnes*, ita narrat, *Danos* vinculis esse liberatos, sed dolo eos a *Slavis* retentos, quos servitio robustior aptaverat aetas. Immo testem huius moris oculatum se praedicat in chronico *Slavorum* cap. 82. p. m. 185.

culentum *Taciti* de hac quoque re superfit testimonium. At diligentior omnino meretur disquisitionem tertius, quem nominat laudatus auctor, modus: spurios nempe, ex matre licet procreati sint libera, servitutis tamen iugum subire esse coactos; in primis quum adserti huius plane singularis nec auctorem nominet, nec probationem adferat ullam 5). Non quidem me fugit, procreatos ex concubitu illegitimo hinc illic Imperatorum servos olim esse factos, quod ius regium adpellarunt; nec minus hoc perspectum habeo, idem ius Principibus quibusdam competiisse ex concessione Imperatorum 6); at vereor, ut adplicari haec possint ad patriam nostram.

§. 8.

QVIBVS FIVNT SERVI.

Merito simul aliam movemus quaestionem, num praeter tres, quos *Franckius* suppeditat, alii adhuc in usu fuerint modi, servum aliquem reddendi. Adfirmanda est utique, si dicendum quod res est, quaestio proposita. Pactum enim tamquam modum maxime naturalem et simplicissimum sine dubio hic terrarum non ignorarunt; huc enim lusum referendum esse iudicamus tamquam speciem. Nec minus natiuitate servos fieri, vetustis harum terrarum incolis non incognitum

5) Merito adsertum hoc maxime esse singulare adfero; quum ordinarie liberi extra matrimonium nati naturam et conditionem matris suae sequantur, ita, ut haec servitutis aut libertatis notam semper ad illos transmittat. Sic enim legimus in *Speculo Saxon.* lib. 3. art. 73: *Von Anfang aber des Rechts, war das Recht, dass ein freygebohrn Weib nimmer eigene Kinder gewinne.*

6) Huiusmodi servi, fisco regio adscripti, vocati sunt *Koenigs Kinder*; et horum hereditas a fisco Imperatoris est occupata. Cf. Viri summe reverendi *Dn. Dreyeri* (Io. Carl. Hinr.) specimen iuris publici libecensis circa inhumanum ius naufragii pag. 256. not. *. Exemplum huius iuris ab Imperatore in statum imperii translati occurrit inter diplomata *Aeneae Silvii* histor. Imperatoris *Friderici III.* adnexa p. m. 99.

gnitum fuisse vero est simile. Porro historia teste defendimus, naufragorum calamitatem in his oris acerbis servitutis iugo esse auctam; quem improbum morem postea Pontifex Gregorius VII. sub vinculo anathematis interdixit, sed frustra 1). Eradicata enim iam dudum et proscripta superstitione gentili, aegre tamen per edicta Principum nostrorum iteratis vicibus promulgata coerceri potuit, et prorsus abrogari consuetudo haec maxime impia 2). Superfunt forte aliae viae

1) *Albertus Stadenfis* ad annum MCXII. *Lambecius* de rebus hamburg. lib. 2. Et communis fuit haec populorum contra infelices naufragos coniuratio: ut enim reliqua iam praetermittam testimonia, satis clare hoc evincunt constitutiones Angliae, Belgii, Bremensium, Daniae, Norwegiae, Sveciae, Russiae, Pomeraniae, Prussiae, Holsatiae, Megalopolis, Galliae, cet. quibus cives Lubecenses contra crudelissimum morem istum se defenderunt, collectae, atque cum orbe litterato communicatae a viro incomparabili *Dreyero* (*Io. Carl. Hinr.*) specim. iuris publ. Lüb. circa inhumanum ius naufragii. Maxime singulari enim beneficio ornatam esse Lubecam per privilegia ista comprobamus ex ipsis constitutionibus, quibus talis exemptio res inaudita vocatur. Nec erubuit ista aetas referre ad reditus cleri ius naufragii, constat de eo in patria Megalopoli ex diplomate doberanensi de anno 1192, ubi occurrunt verba: *omnem etiam proventum maris infra hos terminos rationabiliter distinctos, tam in captiva alic, quam in periclitatione navium concessimus ecclesiae doberanensi, ac eius fratribus, iure perpetuo possidendum.* Ex quo *Pribislai II.* privilegio, quod legimus apud *Francke* (*Dav.*) im *alten und neuen Mecklenburg* lib. III. cap. 32. pag. 221. iure meritoque concludere videtur modo laudatus *Dreyerus* tract. cit. pag. 10, locum testamenti *Ioannis Boytin* de anno 1312 iniuria temporis corruptum, quo fratribus ordinis Praedicatorum lubec. novem solidos pro anima fratris legaverat, qui per naufragium captus in servicio obierat apud fratres monasterii in Dub - - - reliqua desunt, intelligendum et supplendum esse de monasterio doberanensi in Megalopoli.

2) Severissime enim abominandam et detestabilem consuetudinem interdixit *Dux Burcwinus* anno 1223, quod anno 1327. renovavit *Dux Henricus* gl. m. Ipsas constitutiones, hunc in finem promulgatas a Principibus optimis invenimus apud *Klüverum* (*Io. Hinr.*) *Beschreibung des Herzogthum Mecklenburg* tom. III. part. I. pag. 365. seq. Et nihilo minus tamen saeculo adhuc XV. occasione

viae introducendi servitutem Verinis nostris hand inusitatae, quas cum reliquis gentibus communes habuerunt 3), verum certi quid de illis definire non licet.

§. 9.

DE MANVMISSIONE.

Quum leges nostrae et libertorum mentionem iniiciant, qui nominati sunt *Frilazzi*: merito iam discutiendum erit, quinam fuerint modi, servitutem tollendi, et num specialiores habuerint manumissionis ritus, an communes cum ceteris gentibus. Quot isti fuerint modi non constat; ad ritus vero quod attinet, in manumittendis servis adhibitos, praecipuus eorum esse videtur traditio sagittae, aliorumque armorum 1). Liber enim armorum usus serio alias servis interdictus ita, ut ne fione eius maximae Rostochii ortae sunt turbae. Vid scriptor egregius *Buchholtz* (*Sam.*) Versuch in der Geschichte des Herzogthum Mecklenburgs Rost. 1753. Abth. IX. pag. 368. seq.

3) Sic, ut unicum adferam exemplum; utrum servitus poenae hic terrarum cognita fuerit, an minus, determinare non audeo; legatur tamen *Potgiesserus* l. c. in prolegom. pag. 25. et lib. I. §§. 21. 22.

1) Placet ipsis verbis uti, quibus apud *Guilielmum Bastardum* hunc manumissionis eorum ritum descriptum habemus: Si quis, inquit, servum suum velit liberum facere, tradat eum Vice-Comiti per manum dextram in pleno comitatu, et quitum eum clamare debet a iugo servitutis suae per manumissionem; et ostendat ei liberam portas et vias, et tradat ei libera arma, scil. lanceam et gladium, deinde liber homo efficitur. Illustrationis ergo addo legem *Henrici I.* cap. 78. qui servum suum liberat in ecclesia et mercato, vel comitatu, vel hundredo coram testibus, et palam faciat, et liberam ei vias et portas conscribat apertas, et lanceam et gladium, quae liberorum arma sunt, in manibus ei ponat. Num vero ita libertate donatus plene liber factus sit, an minus plene, neutiquam omni caret dubio. Fuerunt enim liberti *Burdarii* i. e. subiacentes certis oneribus, qui ad censum quendam singulis annis pendendum obligati erant *Palthenius* (10. Phil.) diss. de constitutione et genio nobilitatis civilis Gryph. 1703., quod commune cum aliis gentibus habuerunt. Sic plenam qui nati erant libertatem, apud *Longobardos* vocati sunt

ne bello quidem fuerint admoti 2) certum hic et alibi erat libertatis indicium.

§. 10.

IVRA DOMINORVM.

Restat, ut evolvamus iura, quibus dominus intuitu servorum gavifus est. Ius vitae et necis in servos a dominis esse exercitum iam supra §. 3. not. 4. ex *Tacito* probavimus; quem morem in Germania maxime universalem fuisse, hinc et Verinis nostris usitatum, suadent rationes sat graves. 1) Ut enim reliqua iam omittam, notari hic omnino meretur exemplum, quod *Arnisaeus* 2) produxit summae crudelitatis in servum aufugientem, post ea vero deprehensum exercitae in Megalopoli; quod teste hoc viro, saeculo XV. accidit, ut diutius apud nos, quam reliquas gentes saevire in servos licuisse inde inferendum videatur.

§. 11.

Fulfreat, *Volfrey*; uti vox ista in legibus Longobardicis lib. 2. tit. 34. leg. 1. occurrit; contra ad certas condiciones dominis s. patronis adhuc obligari, ibi *Aktionen* dicti sunt *Polac* (to. *Frid.*) systema iurispr. civilis germ. antiquae lib. 1. cap. 16. §. 2.

2) *Potgiesserus* l. c. pag. 669., qui fidem sequitur *Dn. Hickes* diff. epist. in thesauro linguarum septentrion. *Polac* l. c. pag. 67. in not.

1) Respectu complurium gentium ex ipsis earum legibus hoc evincit *Potgiesserus* l. c. lib. 11. cap. 1. et saeculo demum XIII. arctioribus ius illud circumscriptum est limitibus *Thomasius* diff. de hominibus propriis et liberis Germ. §. 69. Id. de iure aggratiandi in homicidio cap. 3. §. 22. Add. *Beierus* ad ff. Tit. de statu hominum.

2) In tract. de republ lib. 1. cap. 3. sect. 9. p. m. 125.; quod factum, verbis utor *Arnisaei*, ut tunc erant mores, vindicatum fuit, quasi non homicidium, sed excessus crudelitatis tantum ad poenam raptus fuisset. In dubium quidem vocari a nonnullis facti veritatem me non fugit, at rationes istius negationis sufficientes non inveni; consentit hic mecum *Perill*, de *Balthasar* diff. prima de origine statu ac conditione hominum propriorum in Pomerania cap. 2. §. 2. pag. 16.

§. 11.

TAM IN PERSONAS.

Nec incognitum fuit apud maiores nostros ius cunnagii, s. delibandae virginitatis, quod et nomine iuris primae noctis venit, item marchetae, et maritagii; vi cuius domino licuisse dicunt prima post nuptias a servis celebratas nocte concubitus cum servabus exercere. 1) Post ea quidem, invalescente nempe religione christiana, sublatus est memoratus mos, quem inritu servarum venedicae gentis praefertim obtinuisse defendit Perill. de *Westphalen* 2) praeunte iure saxonico; sed loco eius rum substitutum est vectigal pro licentia nubendi a sponis solvendum domino. Ordinarie fuit summa unius thaleri, qui, notante *Keysero* 3), *der Klauenthaler* 4) vocatur quod unde acceperit nomen disputant, et hic terrarum non amplius est in usu.

§. 12.

- 1) Quem morem in hac regione usitatissimum fuisse testatur *Keyserus* antiquit. selectis septentr. et celticis §. 64. pag. 484. de *Westphalen* specim. iuris rom. dissonantis a iure germ. communi et meckl. pos. 4. §. 3. litt. g. pag. 15. Id. tract. de consuetudine ex sacco et libro Add. *Hachenberg* (*Paul*) germania media diff. V. §. 12. *Kestnerus* de iure cunnagii.
- 2) tom. I. monum. ined. in praet. pag. 119.
- 3) l. c. pag. 487.
- 4) *Dondorf* (*Cbr.*) diff. ad legem Hiddae de sacco sine futura §. 26. pag. 24. *Mantzel* de legitima collateralium iuris lubee. von 8 schil. 4 pfenn. pag. 40. selecta iuridica rostockiensia fasc. I. pag. 64. Dominos ad explendam libidinem quoque abusos esse servabus, concubinatum cum iis exercentes memorat *Francke* (*Dav.*) im alten und neuen Mecklenburg lib. 3. cap. 5. §. 2 pag. 32. seq. salvo tamen manente eorum statu servili. Ita hac de re se exprimit l. c. *Es heist aber ein Kechweib eine leibeigene Magd, von Kebosch, eine Vnterthanin, als aus welchem Stande sie die Herren zur Daempfung ihrer fleischlichen Lueste brauchten, doch so, dass sie dabei im Stande ihrer Vnterthanschaft blieben, und kein Ehe-recht zu fordern hatten.* Fontem et auctorem suum indicasset, optarem.

§. 12.

SERVORVM QVAM RES.

In commercio quoque fuerunt servi apud Verinos : quamvis enim de hoc casu in legibus ipsorum nil disponatur, uti fit in legibus *salicis*, *Alemannorum*, *Frisorum*, *Longobardorum* etc.; testimonia tamen sat clara habemus *Remberti*, archiepiscopi *hamburgensis*, et *Adami bremenfis*, de more isto apud populos septentrionales usitatissimo. Eo minus quoque hac de re dubitandum est, consideratis quae *Helmoldus* in chronico Slavorum memorat, Slavos, magna a Danis victoria reportata, haud multo post in sola urbe Mecklenburg uno die 700. Danos vendidisse, quos excursionibus et pedestribus et maritimis ceperant. 1) Nec minus permutarunt eosdem, inprimis per aleam in servitutem detrufos, ut pudore, ita *Tacitus*, victoriae se exsolverent. 2) Porro hic memorandum est ius dominorum persequendi et puniendi servos fugitivos : poena quidem non determinata fuit legibus nostris, sed sat graviter hoc delictum esse punitum ex dictis ad §. 10. deduci facile poterit. Concludimus iam supra, ex *Tit. XIII. legum memoratarum*, servos non habuisse propria bona, sed omnia dominis suis adquisivisse; servatis in hoc passu moribus aliorum populorum, qui sibi tribuebant bona servorum : quod quidem ius saeculo XII. adhuc viguit, et certo modo hodie adhuc intuitu hominum propriorum in multis locis obtinet.

§. 13.

QVI SERVORVM STATVS SVB VENEDIS.

Explicavi haec, quae de statu servorum antiquissimo, tempore Verinorum memorare possumus, sufficientia omnino ad comparandam sibi aliqualem cognitionem de conditione

1) Legatur *Henricus Bangertus* in origin. lub. apud *Dn. de Westphalen* tom. I. monum. inedit. pag. 1276.

2) Ablego plura scire cupientem ad *Potgießeram* l. c. pag. 412.

ditione eorum, quum perfectam adquirere in tanta rerum incertitudine expectandum non sit. Dispiciendum nunc erit quatenus gentis mutatio mutationem produxerit status servorum. Profectis in *Britanniam Anglis*; et *Varinis* nostris itidem qua maximam partem sedes suas relinquentibus, mox successores eorum exstiterunt *Venedi*, 1) *die Wenden*, qui sedes occuparunt vacuas, precibus tamen magis, quam vi: sensim enim advenerunt, donec tanta eorum existeret multitudo, ut tandem incolae suppressi sint priores, et communi nomine omnes adpellati *Venedi*, vel magis generaliori denominatione *Slavi*. 2)

§. 14.

NON MUTATUR.

Nec tamen insignis haec rerum vicissitudo adeo multum naturam servorum nostrorum mutasse videtur: *Venedi* nempe terras istas bello non occupaverant, hinc mores provinciae suos fecerunt, genio veterum incolarum se accommodantes. Constantem ergo et perpetuam harum legum fuisse observantiam dicendum omnino est; in primis, quum mores novorum incolarum, quod ad servorum conditionem adtinet, cum consuetu-

1) Qui probe a *Vandalis* discernendi sunt, quod veteres auctores interdum neglexerunt, inextricabilibus ita se impediennes difficultatibus: legantur dumvirum incomparabiles, *Mascovius* Geschichte der Teutschen in der VII. und XXXI. Anmerckung, v. *Bünow* teutsche Keiser und Reichshistorie parté I. lib. I. pag. 39. Eandem adfert cautelam *Henricus Bangertus* l. c. apud Dn. de *Westphalen* tom. I. monum. inedit. pag. 1171., qui in tabula repraesentat nova et locorum et populorum nomina, collata cum antiquis.

2) Plures etenim gentes, *Mascovio* monente l. c. lib. XIII. §. 12., complectitur vox ista, quam a sarmatico vocabulo *Slava* i. e. gloria et fama derivant *Francke* l. c. lib. I. pag. 203. *Goldastus* de regno Bohemiae lib. I. cap. 9. §. I. not.

C

suetudine Verinorum maxime essent convenientes. Huic coniecturae magnum exinde quoque adcedit praesidium, quod ius fuerinense, venerabile antiquitatis monumentum, plura contineat ex legibus *Verinorum* depromta; prout ex eleganti, quam instituit Dn. de *Westphalen* 1) illius iuris cum legibus istis comparatione abunde cognoscimus. Paucissima quoque, immo fere nulla sunt, quae de his temporibus usque ad factam ab *Henrico Leone* Slavorum oppressione, aut potius totalem extinctionem intuitu servorum dici possunt; 2) ut praestet doctam hic profiteri ignorantiam, quam plura proferre, quorum tamen veritas evinci nequit. Properamus ad tempora, quibus Saxones Slavorum terras invadentes, ad religionem christianam eos perducere tentarunt, 3) quod cum universali fere interitu gentis coniunctum fuisse, historia est testis.

CAP. II.

- 1) tom. I. monum. inedit. pag. 2007. seq.
- 2) huic aetati suam forte debet originem praestatio frumenti, quod dicitur *das Hunde Korn*, *Krantzius* in *Wandalia* lib. 8. cap. 7. in fine, quod hodie adhuc in quibusdam locis exigitur, testimonium ita ferente *Irancke* l. c. lib. VI. cap. 9. pag. 93. severissime licet exactionem eius interdixerit Dux megalopolitanus *Henricus Leo* gl. m.
- 3) Legatur vir post fata adhuc venerabilis *Aepinus* (*Alb.*) *Schediasm.* hist. de conversione mecklenb.

CAPVT II.
DE
STATV SERVORVM IN ME-
GALOPOLI POST DIVICTAM GENTEM
A DVCE SAXONICO HEN-
RICO LEONE.

§. I.

MEGALOPOLIS BELLO A SAXONIBVS
EXPVGNATVR.

Saxones ante tempora *Henrici Leonis* plura cum *Slavis* bella
gessisse, quibus inhumanissime eos semper exceperunt,
ex historicis horum temporum, qui in enumeranda avaritia
et crudelitate Saxonum sunt prolixiores, abunde satis per-
spectum habemus: id quod tantas inter utramque gentem
paravit inimicitias, ut, qui Saxonum haberetur amicus, apud
Slavos proditor patriae esset 1). Quae slavicae gentis mi-
seria ad summum pervenit fastigium tempore *Henrici Leonis*,
qui magno operi subigendae gentis slavicae coronam impo-
suit expugnatione urbis *Werle*, capto ibidem Duce *Wertizlavo*
cum maxima nobilitatis parte et victoria 1164. a *Slavis* repor-
tata: qua adeo horum vires fractae sunt, ut, verbis utor *Helmol-
di* 2), congregatim ad *Pomeranos* et *Danos* confugere cogerentur, quos
illi nihil miserantes, *Polonis*, *Sorabis*, atque *Boemis* vendiderunt. At-
que tot cladibus, ut et odio erga *Saxones* perpetuo et inexpia-
bili, quod eos incitabat, ultima experiri potius, quam victori
se

1) Sic legimus apud *Helmoldum* chron. Slavorum cap. XXV. p. m. 66.
Slavos profapiem *Godschalci* a regimine ex sola hac ratione exclu-
sisse, quod pater eius fuerit Saxonum amicus.

2) l. c. pag. 207. et 210.

se subiicere, factum est tandem, ut, teste nostro, quem modo nominavimus, historico coaevo, Slavi usque quaque protriti essent atque propulsi, et adducti venirent de finibus oceani populi fortes et innumerabiles, qui obtinuerunt terminos Slavorum.

§. 2.

NUMERVS SERVORVM AVGETVR.

Qua autem rerum mutatione tantum abest, ut servorum nomen esse desierit 1), vel horum numerus fuerit minutus in Megalopoli, ut potius insigniter auctus dici debeat: quum maxima pars veterum incolarum in servitutem a victoribus Saxonibus fuerit detrusa 2). Occiso enim *Nicloto*, *Henricus Leo* omnem *Obotritorum* terram divisit militibus suis possidentam

- 1) De explosa enim dudum sententia eorum, qui cum *Stammio* de servitute personali lib. 3. cap. 17. §. 1. aliisque, adseruerunt olim, Germaniam veros numquam vidisse servos, ut quidquam moneamus, opus non est. Sicuti opinionem quoque eorum, qui cum *Bodino* de republ. lib. 1. cap. V. christianos anno 1215, servitutis iugum ex Germania proscripisse putant, non minus improbamus quam adsertum *Convingii* exerc. de urbibus Germaniae §. 81, qui anno P. C. N. nongentesimo hoc contigisse sibi aliisque persuadere studuit. Contrarium enim horum omnium hodie tam clare patet, ut acta agere viderer, refutationem eorum suscepturus: exhaurerunt nempe hoc argumentum Viri doctissimi *Hertzii* diff. de hominibus propriis sect. 2. §. 1. *Dattius* de pace publica parte I. cap. 14. *Thomasius* de usu distinctionis in homines liberos et servos cap. 2. Id. de hominibus propriis §. 67. seq. *Boehmerus* (I. H.) de hominibus propriis a servis Germaniae non romanis derivandis, quae est in tom. 1. exer. ad ff. exerc. XVII l. in tota sect. 1. v. *Balthasar* de origine statu ac conditione hominum priorum in Pomerania diff. 1. cap. 2. §. 3. pag. 17. seq. *de Westphalen* de indole iuris rom. et obligandi diversa ratione ac dignitate in foris apud Rom. et Germ. cap. 1. §. 5. pag. 36. seq.
- 2) Inde iam voces *Slavi* et *servi* pro synonymis hoc aevo accipiebantur vid. incerti auctoris chronicon Slavorum apud *Lindenbrog* (El.) scriptor. rerum septentr. pag. 237. *Besoldus* thes. pract. voce *Slaven*. *Wachterus* gloss. germ. sub eadem voce pag. 1425. *Struben* Nebenstunden tom. V. obs. 36. pag. 237.

dam 3). Naturam vero et conditionem fervorum huius aevi ex legibus *Saxonum* iam discere debemus, quas ab hoc tempore hic locorum invaluisse, certissimum est 4); antiquos licet prorsus sublatis esse mores, non dixerim, quippe quorum vestigia hinc inde obvia adhuc fuerunt.

§. 3.

3) Ita *Helmoldus* l. c. cap. 8. pag. 202; nec legisse hic poenitebit *Dn. de Beehr* (*Matt. 10.*) de rebus meckl. lib. I. cap. V. passim, qui multa, quae huc pertinent, eleganter et cum magno eruditionis apparatu profert.

4) De expressa quidem legum saxonicarum receptione nulla nobis relicta sunt testimonia, at propter ea non de illa est dubitandum, quae prono exinde fluere videtur alveo, quod maxima, eaque nobilior pars incolarum prosapias fuit saxonum, quos suis magis, quam peregrinis aut subactae gentis legibus regi voluisse in aprico est. Ceterum vias, quas multi elegerunt, ad evincendam hanc thesin non adprobo: sunt qui pro basi hic ponunt adsertum, ius saxonicum iisdem, quibus vicariatus imperii saxonicus circumscriptus est, includi limitibus; et contra speculum svevicum adeo late auctoritatem legis obtinuisse, quam late pateret vicariatus imperii svevicus. Ita, post alios, *Potgiesserus* l. c. pag. 93; de cuius vero fundamenti validitate quid sentiendum sit, inter alios docet *Ill. de Selchow* hist. iuris universi §. 311. pag. 264. Nec maiorem concludendi vim tribuo argumento, quo utitur *Dn. de Beehr* l. c. pag. 152, quod ex *Helmoldi* chronico flavorum lib. I. cap. 83. desumptum est. Verba, ad quae provocat, haec sunt „*Slavi iura Saxonum in praediis et redditibus sibi dari efflagitarunt.* At verba ista mihi illud non videntur involvere, ut leges sibi expetierint saxonicas, sed eo collineant sine dubio, ut conditio durissima eorum mitior reddatur, et ipsi aequiparentur Saxonibus similiter, ac olim iura franconica data erant victis Saxonibus, testante *Eginhardo*, qui primariam pacis conditionem hanc fuisse testatur, ut, abiecto *dadmonum cultu*, - - - *Francis coadunati, unus cum iis populus efficerentur.* Quam quidem nostram interpretationem iustam esse ulterius patere iudicamus ex verbis, in *praediis et redditibus*; in iis solis enim iuxta leges Saxonum se iudicari voluisse vero nentiquam est simile. Magnum opinioni nostrae exinde quoque accedit praesidium, quod mox addatur, et *dabimus decimas nostras.* Decimas enim unice solvere solebant Saxones, a quolibet alio tributorum genere liberi: quum contra *Venedis* nostris onus *Wogwotinzae* esset impositum, Saxoniae ducibus praestandum, quod in dies magis magisque augebatur.

C 2

§. 3.
INDICANTVR MODI HOC AEVO
V S I T A T I.

Suppeditanda vero est, quantum licet, aliqualis descriptio status servilis, in quo delineando eundem, quem semel elegimus, servabimus ordinem. Primum ergo exsurgit quaestio, num modi contrahendae servitutis, quorum supra mentionem inieciimus, omnes adhuc in viridi fuerint observantia. Adfirmamus eandem, bello enim captos detrudere in servitutem genio saeculi erat conforme, donec saeculo demum XIII. captivi liberalius exciperentur. Immo testimonium huius adferri omni exceptione maius in Venedis nostris invenimus: quos interfectos partim, partim servitutem fervientes durissimam vidimus apud victores Saxones. Nulli quoque dubitamus, quin pacto perdere potuerint suam libertatem; quippe quod nullo non tempore inter gentes obtinuisse doctissimi evicerunt, et contra naturam non esse, ex Grotio 1) discimus: nec longiori hac de re opus est disputatione, quum ipsum speculum Saxonicum memoret 2) illum; ex quo nativitate quoque factos esse servos simul probamus. 3) Naufragorum autem servitutem durasse adhuc, ex supra cap. 1. §. 8. dictis intelligimus.

§. 4.
QVIBVS FACTI SVNT SERVI.

Adcessisse his novos, servum aliquem efficiendi, modos, vero non abhorret: refero huc suo modo obsides, parte, quae

1) de iure belli et pacis lib. 2. cap. 5. §. 26. seq.

2) lib. 2. art. 32. pag. 451. editionis Ludovicianae: *Wer sich vor Gericht iemand zu eigen giebt*. Legatur Dn. Carrach diss. de differentiis iuris rom. et germ. de additione in servitutem spontanea; qui hunc iuris prov. Sax. locum ab impugnationibus aliorum vindicat §. 9. pag. 29. Add. Vir summe reverendus Dreyerus (lo. Car. Hinr.) de usu genuino iuris anglo Saxonici in explicando iure cimbrico et Saxonico pag. 131.

3) lib. 3. art. 73.

quae eos dederat, fidem non servante; tum enim respectu horum pars altera laesa quaevis sibi licere putabat, adeo, ut vel occidere eos posset. 1) Pariter frequentissimum fuit hoc aevo, debitores non solvendo existentes, servos creditoris fieri, quod expresse Spec. Sax. inculcat. 2) Formulam sententiae in hunc casum conceptae *Hufanus* (*Frid.*) 3) exhibet. 4) Imitati sunt Germani in hoc passu Iudaeorum et Roma-

1) Insigne huius rei exemplum ex illo aevo apud Helmoldum invenimus, *Henricum Leonem* suspendere iussisse *Ducem Wertislaum*; quum frater illius *Pribislaus* contra fidem datam debellare eum non desisteret.

2) lib. 3. art. 39. pag. 469. *Wer da Schulde fordert vor Gerichte auf einen Man, der nicht gelden mag, noch Buerger setzen; der Richter soll ihn dem Man ueberantworten fuer das Geld. Den soll er halten gleich seinen Gefind mit Speis und mit Arbeit: will er ihn denn spannen mit einer Halden, oder mit einem Fessel, das mag er thun, anders aber soll er ihn nicht peinigen. Dn. Engau diff. de traditione debitoris ad manum creditoris Excell. Dn. Consiliarius, et Fiscalis iudicii provincialis aulici Richter (Dav. Chr.) diff. inaug. quam sub praefidio Mantzelii habuit, de concursu creditorum sect. 2. §. 9.*

3) tract. de hominibus propriis cap. 9. num. 74.

4) Morem hunc tum temporis fere universalem fuisse, tot leges, constitutiones et statuta idem praecipientia adferere suadent. In codice iuris lub. civitati dantiscanae 1266. dato, quem prodire curavit vir maxime devenerandus *Dreyerus* (*Io. Car. Henr.*) in der Sammlung vermischter Abhandl. tom. I. pag. 463. seq. invenimus Titulum inscriptum, *de illo qui datur in proprietatem*, qui de obrutis aere alieno agit. Sed omisiss iam extraneis, domestica adferre iuvat. Nobiles mecklenburgici valde sub initium saeculi XVII. flagitarunt hoc, ut Duces gratiosissime promulgarent novam, aderat enim similis constitutio de anno 1502., quam tamen numquam vidi, legem de coercenda et punienda malitia frivolorum debitorum, quos, non exceptis nobilibus, infamia et carcere publico, *Schuld Thurm*, absque ullis processibus ambagibus puniendos esse putarunt. Clementissime quoque Duces morem ipsis gessisse, ex actis comitalibus passim constat: unde et expresse sancitum legimus in art. 20. Revers. de 1621. infamiam et carcerem tales sequi debere; quod repetitum est in ordinatione dycafferii provincialis aulici. De cuius constitutionis viridi ob-

Seryan.

Romanorum mores, qui pariter fraudulentos bonorum decoctores, qui mendaci furto res suas credulis eripiunt creditoribus, his addicere solebant loco pignoris; donec per operas suas iis satisfecerint; quod cum *Gailio* (*Andr.*) §) laudamus remedium, coercendi perfidiam debitorum.

§. 5.

DE MANVMMISSIONE.

Pergimus ad demonstrandas vias, consequendi libertatem, s. manumittendi. Sunt vero pauciora, quae supra iam dictis addenda habemus. Glossa germanica ad Spec. Saxon.

servantia sua adhuc aetate testatur *Lindemann* (*Thom.*) exerc. iust. disp. 9. §. 153. post ea vero in desuetudinem venit illa, quod ad carcerem publicum, den Schuld Thurm, attinet, *Tornow* de feudis mecklenb. parte I. pag. 660. *Mantzelius* diff. de levamine singulari inopia debitorum §. 3. Id. de iuribus singularibus circa processum creditorum in Megapoli, denique in iure mecklenb. illustrato cent. V. iud. 45. pag. 281. De urbe Rostochio vero hic speciatim in censum venit. *Neue Gerichtsordnung E. E. Raths der Stadt Rostock*, publiciret anno 1586. in cuius titulo 28. sub num. 2. pag. 91. legimus: *Es soll in der Glaenbiger Gefallen stehen, ob sie solche Verschwender und decoctores, vermoege des luebschen Rechts, wollen zu eigen annehmen, oder als Schuldgefangene gesaencklich einziehen lassen.* Ex nostro quoque saeculo dispositionem maxime severam a magistratu urbico divulgatam habemus de 1750. *E. E. Raths der Stadt Rostock Verordnung*, wie hinfuebro die muthwilligen Fallitmaecher und Banqueruttierts, auch ungetreue Rechnungsfuebrer sollen bestraft werden; at poenae servitutis nulla ibidem fit mentio. Verba huc spectantia sunt: Nicht nur des beneficii/cessionis, sondern auch aller ehrlichen Compagnien, Zaenfte, Aemter, und Gilden unwuerdig erkandt, dergestalt dafs; wenn sie auch mit ihren Creditoribus sich vergleichen wuerden, dennoch aller buergerlichen Officiorum und Belehnungen unfahig seyn, ueberdem aber mit wuerklicher Zuchthaus Strafe unausbleiblich ohne Ansehung der Person und allenfals ex officio - - - begelegt werden sollen.

§) de pace publica lib. 2. cap. 2.

Saxon. 1) alios ex mera gratia libertate 2) donari adferit, alios vero iure suo id exigere, quae autem caute sunt adsumenda, quum, quae in glossa inveniuntur, haud raro genuinis Germ. principiis non sint conformia, sed desumpta ex iure romano. Hoc quoque in usu esse coepit isto aevo, ut a potestate herili exemptus et liber declaretur praescriptione momentanea 3) servus in urbem confugiens, non attenta ubivis distinctione, num novus incola, in urbem se conferens, in mala fide fuerit, an minus. Cui abrogandae consuetudini impares fuerunt leges imperii, toties contrarium inculcantes: quippe quae ob Principum conniventiam numquam debito rigore sunt observatae. 4)

§. 6.

I V R A.

Restant quae de obligationibus et praestationibus servorum, nec minus de iuribus dominorum sunt dicenda. Ab usu

- 1) lib. 3. art. 37. num. 7; cum quo passu conferenda erunt loca lib. 1. art. 16. num. 3; et glossa germanica ad verba: *Da ließen sie die Bauern*. in lib. 3. art. 44.
- 2) Mox plena, mox minus plena: de cuius distinctionis valore apud Saxones eo minus dubitari potest, quum illam agnoscat glossa germ. ad lib. 3. art. 44. quae expresse dicit: *Denn wen man ohne Bedingung frei laßt, der ist auch also frei. wer ihm aber etwas bescheidens an einem vorbehaelt, den laßt er nicht ganz frei.*
- 3) Ita enim in lege 23. iuris sverinensis legimus, *Quicumque autem homo propriae fuerit conditionis, si intra civitatem venerit, ab impetitione cuiuslibet servitutis liber erit.* Frequentior tamen in tali casu fuit praescriptio annalis: evolvatur lex anglo-saxonica Guilielmi conquestoris cap. 66. *Si servi permanserunt sine calumnia per annum et diem in civitatibus nostris, a die illa liberi, et a servitutis iugo exempti sunt in perpetuum.* Eandem dispositionem invenimus in legibus schleswicensibus, susatensibus et lübecensibus etc. cf. laudatus Dreyerus de usu genuino iuris anglo-saxonici in explicando iure cimbrico et saxonico pag. 139. Kranzius in Metropoli lib. 9. cap. 20. Plura collegit exempla vir memoriae immortalis de Westphalen tom. 6. monum. ined. pag. 2017. sub litt. ff.
- 4) Hertius de hominibus propriis sect. 3. §. 10.

D

usu quidem nondum recessit ius vitae et necis in servos exercitum; at, introducta iam religione christiana, limitatum quodammodo est: quamvis poena mortis tale homicidium nondum sit sequuta. Contra, eliminato prorsus turpissimo more delibandi virginitatem servarum, loco eius introducta est solutio *Marchetae*, quae et nomine *Bumedae*, *Bedemund* venit 1); et, prout ex Spec. Sax. 2) discimus, in primis a servabus originis venedicae 3) exacta.

§. 7.

DOMINORVM.

Varias etiam praestationes, ex quibus supra iam nominavimus *Wogewotinzam*, a servis suis, qui hoc tempore, saeculo scil. XII, nomine hominum propriorum haud raro veniunt,

- 1) De censo isto pro libertate nuptiarum servilium solvendo, variisque eius denominationibus, legi omnino meretur Excell. *Riscius* in spicil. iuris germ. pag. 98. seq. num. 4.
- 2) lib. 3. art. 73. *Man saget, das alle Wenden frei sein, darum das ihre Kinder nach dem wendischen Vater geboeren; das ist doch nicht; denn sie geben ihre Gebühr und Bauermiethe ihren Herren, als oft sie Mannen nehmen.* Addo glossam germ. ad hunc art. num. 4; qua Venedi adpellantur *Notbdoeringi*; cuius quidem denominationis ratio alia suppeditatur in summariis ad hunc art. num. V, ubi ita: *Alle Wenden seind vor alters eigen geweest, und Notbdoeringen geboeren worden, darum das sie gegen Morgen an die Doeringen gestossen haben;* quam opinionem suam facit *de Westphalen tract. de consuetudine* ex facco et libro § 13. not. m. pag. 40. Alia vero datur in glossa germ. ad lib. 3. art. 44. num. 5; hic non praetermittenda: *Diese aber, haec sunt verba hic obvia, seind Wenden gewesen, welche die Sachsen Notbdoeringen, das ist, Nort doerigte, genent haben, darum das sie streittul oder toericht waren.*
- 3) Memoria huius census, in quibusdam regionibus ad nostra quoque tempora transmissi hodie ubique in Megalopoli exolevit: subnotat hic Dn. *de Beebr* (Io. Matt.) rebus meckl. libr. II. cap. 8. pag. 663. consuetudinem hanc saeculo XVII. demum a Gustavo Adolpho, Duce meckl. Gultrovienli e medio sublatam esse, et antiquatam.

niunt, exegerunt domini. Eminent inter easdem usitatae hodie adhuc multis locis gallinarum praestationes 1), quae vulgo nominantur *die Rauchbühner* 2). Loco usurarum haec omnia data esse videntur, domino enim dominium competiit omnium eorum, quae servus habuit, quippe qui propriis bonis hoc aevo prorsus caruit 3) ita, ut, mortuo servo, omnem hereditatem eius sibi vindicaret dominus. Post ea autem humanitas et prudentia oeconomica postulare videbantur, transferre in servorum liberos, quae defunctus ex gratia domini possederat: quum alias, unde sustinerent vitam, non supereretur ipsis; quo ipso maxime simul inidonei fierent ad colendos agros, praestandaque domino servitia. Hinc liberis relicta est hereditas paterna sub conditione colendi agri, ac solvendi census. Ne autem ius domini circa bona defuncti prorsus hac ratione extinctum esse dicatur, iure suo utens, hanc ille sibi ipsi legem scripsit, ut certa solummodo pars hereditatis mortui servi sibi in posterum debeatur, quod ius mortuarium 4) vocarunt. Inde multis locis hodie adhuc viridis eius est observantia; alibi enim pars quota hereditatis, contra aliis locis, quibus id magis temperavit dominorum benignitas, res solummodo singularis, vel modica pecuniae summa in signum pristini domini domino est relinquenda.

§ 8.

- 1) Eas praesenti, de quo iam nobis sermo est, tempore apud Venedos in viridi fuisse observantia, evincunt diplomata apud Dn. *de Westphalen* passim obvia, v. c. de anno 1217. in tom. II. monum. ined. pag. 2059; de anno 1296, in tom. III. pag. 1549; et de anno 1351. in tom. II. mon. pag. 198. cet.
- 2) Derivationem vocis *Rauchbun*, pro more suo doctam et elegantem suppeditat Excell. *Riccus* spicil. iuris germ. 156. seq. num. I. aliam vero invenimus apud *Husanum* (*Frid.*) de hominibus propriis cap. VI. pag. 31. Evolvantur quoque selecta iuridica rostr. fasc. I. pag. 240.
- 3) Expressis verbis hoc testatur glossa germ. ad lib. 3. att. 32. spec. saxon. num. IX. *szuremal ein eigener Man selbst nichts eigends hat, dass er iemands geben moege.*
- 4) En veram iuris mortuarii originem, quod pluribus aliis quoque designari solet terminis, quos collectos exhibet Dn. *Harprecht* de iure

§. 8.

E V O L V V N T V R.

Ex notione dominii, quod in hominibus servis semper adseruerunt sibi domini, fluunt reliqua iura, de quorum vigore nobis ex spec. sax. constat 1). Ius huc refero prosequendi servos profugientes, eos cum vel sine praedio vendendi, donandi, vel alio quocunque modo alienandi, noxae dandi, reliqua. Contra domino fuit imposita obligatio, homines suos proprios in iudicio defendendi, et interveniendi pro iis: cuius ratio satis apta: *Um des willen, dass sie ihr Erb und Guth nehmen*, in spec. sax. 2) subnectitur. Addere possem plura de variis servorum speciebus, at praetermitto haec ab aliis, quantum satis est, explanata: supersunt autem duae quaestiones illustres hic merito discutiendae.

§. 9.

iure mortuario. Add. Boehmerus (I. H.) de statu et iure hominum priorum a servis germ. non rom. derivando sect. 3. §. 17, quae est exer. XVIII. in tom. I. exer. ad ff. Heineccius de origine iurisdictionis patrimonialis, et quem primo loco nominare debuissim. Potgiesserum lib. 2. cap. 11. Num in his quoque oris id cognitum fuerit olim, non satis perspectum habemus, consulantur tamen, quae exhibet laudatus Riccius l. c. pag. 104. not. 2. hoc magis certum est, illud hodie hic ignorari.

- 1) Plures horum omnium exstant textus in spec. sax. quorum tamen verba ipsa excerpere limites scripti praesentis prohibent, nec adeo necessarium esse videtur. Evolvat, qui ipsos perlegere cupit, lib. 1. art. 52, et in addit. litt. c. et d. lib. 3. art. 45, et lib. 3. art. 32, una cum glossa germ. ad hunc locum cet.
- 2) lib. 3. art. 32. in summariis num. 8.
- 3) Brevitati semper studens, merito lectorem ablego ad viros doctrina sua pariter, ac soliditate se commendantes, Perill. de Balibasar l. c. toto cap. 3. Boehmerum l. c. Potgiesserum l. c. lib. 1. cap. 4. Quod autem ad Megalopolin nostram actinet, haud sine fructu evolvuntur Tornovius de feudis meckl. parte 2. cap. 5. sect. 1. §. 35. pag. 189. de Beebr de rebus meckl. lib. 4. cap. 8. Ill. Mantzelius de eo, quod praecipue iuris est circa homines proprios in Megapoli cap. 1. §. 5.

§. 9.

ORIGO DISTINCTIONIS IN SERVITVTEM
REALEM ET PERSONALEM.

Primum memoranda est distinctio inter servitutem realem et personalem : notae sunt utriusque notiones, 1) at de origine eius non aequè inter omnes constat. In patria nostra ex his eam repetendam esse temporibus putamus. Suadet aequitas, ut, quibus in sui ipsius commodum agrorum cultura committitur, simul imponatur iis obligatio praestandi vel operas vel decimas, vel alius generis censum. Atque hoc intuitu servitutem quandam perpetuam agris incumbere nostris, dicendum omnino est. Qui itaque agrorum culturam tali pacto suscipiunt, hoc ipso servitutis quandam obeunt speciem, longe tamen diversam ab ea, quae illorum respectu locum invenit, qui iam antea servitutis nexu erant adstricti domino fundorum, quorum ipsis iam committitur cultura; quippe quorum conditio multo est difficilior et durior. Priores in servitute reali esse dicimus, ceterum vero statu liberos, ita, ut omni tempore fundum in manus domini resignare possint: quo facto prorsus liberi statim evadunt, sedem vitaeque genus, quod placet, eligentes. Aequalibus enim in hoc passu fruuntur iuribus cum ipsis dominis, qui iidem pro lubitu fundi possessorem mutant, nisi contractus, tamquam decidendi fundamentum et norma contrarii quid disponat. Posteriores contra, qui et in reali vivunt servitute, et praeterea personali quoque sunt obnoxii, eadem quidem iura salva relinquunt dominis suis, quae ipsis intuitu priorum adservimus: at, tradito fundo, ipsi liberi non evadunt, nec permittitur iis, ex suo beneplacito agros domino restituere, atque denegare eorum culturam, ut reliquas iam omittam differentias.

§. 10.

- 1) Realem dicimus, quae fundo; personalem contra, quae personae cohaeret. *Schroedter de notione rusticorum in Germania.*

IN PRIMIS IN MEGALOPOLI.

Vtriusque generis homines agrestes inveniri in patria, quotidiana nos commonstrat experientia : cuius diversitatis vera ratio iam indicanda erit , quam in hoc invenisse indicamus. Partim bella crudelissimo modo inter utramque gentem, Saxones et Venedos gesta ; partim durissima servitus, qua victores presserunt victos, ab omnibus has terras exhaurerant incolis, qui omnia pro libertatis defensione deseruerunt, in silvas vel ad confines gentes congregatim confugientes. Quare novae in devastatas regiones deducendae erant coloniae, quae colerent eas, orbatasque suis incolis provincias numerosas redderent : quod et factum esse scimus, accersitis Belgis, Westphalis et Saxonibus. 1) Duplicis ergo generis erant, quibus

- 1) Duo hic proferam loca , notatu maxime digna : alterum invenimus in Nic. Moreschalei Thuri chronico rithmico cap. XIV. :

Vnd worin vor Zeiten gewohnet han

Die Wenden; da sind nun ander Mann;

Vn Mecklenburg der Flaemminge grosse Macht,

Ihr Hauptmann der Zeit, der heist der Sebacht;

Westphalen, Iuelicht und von der Maasf

Gellren und Hollaender, war ist das,

Sodanne ist ihre Sitte nicht gleich,

Sie haben nun inne der Wenden Reich.

“alterum ex chronico MSto Io. ab Eichstaedt depromptum legimus

“apud Dn. Tornovium (Petr.) de feudis mecklenburg. parte I.

“pag. III. sex. *Weiln, haec sunt verba, diese Lande, wie gedaebt,*

“*von Leuten sehr entbloeset, so haben die Fuersten aus andern Staedten*

“*Teutsche verschrieben; ihnen nicht allein vergoennt, Staedte in ihren*

“*Landen zu bauen, sondern auch denenselben andere grosse Freiheiten*

“*nach teutscher und saechsischer Art, gegeben, darauf denn nicht allein*

“*viele Buerger aus der saechsischen Staedten, sondern auch viele von*

“*Adel, deren Geschlechter noch auf den heutigen Tag in grossen Ansehen,*

“*und guten Vermoegen seyn, herein begeben, welchen die Pommerische*

“*Fuersten, Herzog Bogislay und Casimir, hin und wieder wueste Feld-*

“*marken eingetban und verliehen. Diese haben saechsische Bauern mit*

“*ins Land gebracht, solchergestalt Hufe und Doerfer angebaut, die*

“*verwuesteten Aecker wieder begatet, und also das Land wieder in*

“*baulichen Stand gebracht.*” Legatur quoque Dn. de Behr l. c.

quibus cultura commissā est agrorum, desumptis aliis ex devicta gente *Venedorum*, aliis ex coloniis, quae noviter huc erant deductae: quorum tamen fortunam et conditionem non eandem fuisse, facile est perspectu. Bello enim superati *Venedi*, apud *Saxones* servitutem serviebant personalem, quae, traditis ad colendum agris, non liberabantur; contra novi incolae, vitae rusticae se dantes, quum antea liberi essent, servitutem quidem realem obierunt, at neutiquam personalem. Quam diversam status conditionem utrique ad suos etiam transmiserunt posteros; atque ita hanc, quam hodie adhuc inter rusticos obtinere videmus differentiam status optima explicari posse facillimaque ratione videtur.

§. II.

ALLEGATUR RATIO.

Adfinis est huic alia quaestio, paululum tamen difficilior, quatenam sint verae et indubitatae rationes mutati hinc illinc status rusticorum: quum in aliis provinciis, ad quas merito patriam Megalopolin refero, antiqua adhuc maxima ex parte obtineant. In decidenda hac quaestione, diu multumque ventilata quidem, at haecenus indecisa, in diversissimas partes abeunt DD. id quod eo minus miramur, quo magis causae mutationis adhuc in occulto latent, adeoque in iis detegendis divinationi locus est et coniecturis. Longum nimis foret, in specialiores hic inquirere rationes, 1) quae in singulis Germaniae aut Europae provinciis atque regnis acquisitionem libertatis hominum propriorum vel promoverunt, vel eidem obstiterunt: ad scopum praesentem sufficiet, eas hic, quantum fieri potest, indagare causas quae in terris nostris mecklenburgicis acquirendae libertati plebis agrestis fuerunt impe-

1) Paucissimae enim, vel potius nullae sunt rationes generales, quae iure meritoque hoc nomine adpellari merentur: sic etenim dudum iam explosae sunt universales manumissiones, toties iam ostentatae *Boehmerus* (I. H.) de imperfecta libertate rusticorum in Germania §§. 10. 14. in tom. I. exerc. ad ff. exerc. XVIII. *Hertius* et *Potgiesserus* II. citr.

impedimento. Pro coniecturis tamen solummodo vendito meas de perdurante adstrictiori hominum propriorum in Megalopoli statu meditationes, 2) quibus pauculas praemitto observationes generales, quarum in hac materia usus haud exiguus erit. I. Sicuti insigniores imperii germanici mutationes sensim et paulatim evenisse, praeunte historia scimus: ita et rustici, olim servi, non uno, ut ita dicam, impetu sibi libertatem vindicarunt; sed tractu potius longiori temporis id consequuti sunt. quod aegerrime una vice ad felicem perducere potuissent exitum. II. Eaedem causae et occasiones, quae in hac vel illa regione libertatem conciliarunt hominibus propriis, partim non adeo universales fuerunt, ut etiam in reliquis territoriis, licet maxime adfinibus, idem valuerint efficere, partim adeo late quidem se extenderunt, ut applicari omnino possint ad reliquas provincias: verum non ita sunt comparatae, ut eundem ubique necessario producere debuerint effectum. III. Cogitandum erit, plures unius rei dari posse causas, hinc, indicata probataque a me causa primaria vel principali, quae omnem in patrio solo impedivit status servilis mutationem, non ideo a me statim excludi alias vel aequae, vel minus principales.

§. 12.

CVR IN NOSTRIS TERRIS MECKLENBVRGICIS.

Praemissis his, indicari a nobis poterit vera ac sufficiens ratio perdurantis apud nos status servilis rusticorum, quam reperisse putamus in odio universali et implacabili, quo Germani omnes gentem Slavicam iis valde infestam et inimicam sunt prosequuti. Tenacissimi morum gentilium fuerunt *Venedi*, et in defendenda libertate sua adeo occupati, ut bellis

- 2) Tantum enim non sum audaciae et arrogantiae, ut pro veritate obtrudere aliis cuperem meam opinionem; quum viri eruditissimi hic certi quid definire non audeant. *Hertius* diss. de hominibus propriis sect. I. §. 5. Ill. v. *Selchow* instit. iurispr. germ.

bellis multoties iis illatis, nec subigi potuerunt, nec ad castra Christianorum perducere. 1) Consilium hinc coeptum, est de exstirpanda penitus gente tam durae cervicis totiesque rebellis; atque introducta servitute acerbissima, in officio retinendis reliquiis illius: quod ita quoque in effectum cessit, ut, qui ex subacta penitusque fere deleta gente supererant, rigida pressi sint servitute, statumque servilem ad posterum transmisserint suos 2).

§. 13.

ADHVC HOMINES PROPRII.

Atque hoc, quod testimoniis scriptorum domesticorum confirmavimus odium plurimarum gentium in Venedos conceptum,

1) Longiores sunt in enarrandis his *Wittichindus*, *Adamus Bremenensis*, *Helmoldus* et reliqui historici coaevi. Legatur quoque *Masfr. Schediasm. hist. philol. de diis Obotritis cap. VII.*

Merentur omnino, quae hic inferantur verba *Bacmeisteri* in animadversionibus ad *Ithurii* annales Herulorum et Vandalorum apud *Dn. de Westphalen* tom. I. mon. ined. pag. 505. seq. qui, descripta hac Slavorum suppressione, peracta ab Henrico Leone, verbis *Cl. Thomae* in *analectis gustroviensibus* per. I. §. 16.; quod nullus *Venedorum* amplius ad ullam s. publici muneris dignitatem s. societatis civilis partem admissus fuerit, iam addit, unde etiam in ducatu *mecklenburgensi* in rustica illa ac plebeia gente adhucdum obtinens servitus durissima ac gravissima, plus quam romana, venit deducenda. Vivide satis et verissime gentis miseriam describit, servitutem eius omni iure gravissimam nominans; quidquid etiam de servitute in Germania numquam introducta disserat *Alexander ab Alexandro* lib. 3. dierum gentium cap. 20. Verum, num durior, quam romana adpellari queat, merito dubitamus. Audiantur quae *Perill. de Westphalen* pro tuenda hac sententia protulit in tract. de consuetudine ex sacro et libro pag. 46. officia ministerialia hodiernorum servorum apud equos, molendina, bubulcos, etc., longe duriora esse dicit, quam quae apud Romanos illis imperata erant. Sed permittat Vir maxime devenerandus subnotasse, squadilissima quaque etiam Romanorum servis fuisse commissa. Consentiant mecum *Boehmerus (I. H.)* tom. I. exerc. ad ff. exerc. XVIII. pag. 742. *Illustr. Mantzelius Spec. 2. iuris mecklenb. privati §. 10. pag. 5. et 6.* E

ceptum diutissime quoque perduravit. Maxime enim necessarium esse putarunt, gentem tam infidam et ad rebellionem proclivem durissimo modo tractare, ne respiret, vel ulla ipsis mutandi miseri status detur occasio, et ad pristinam denuo perveniendi libertatem. Quae infelicissima Slavorum fors effecit sine dubio, ut nomen gentis isto saeculo fieret denominatio servi. 1) Hypothesi hac nostra adsumta, facile paradoxon, de non sublato in Megalopoli nexu servili hominum priorum, explicari potest: sufficientem enim monstrat rationem, quare causae, 2) insignem alibi mutationem producentes, in nostris terris omni caruerint effectu.

§. 14.

- 1) Declarant haec, quae legimus in der Vorbereitung zu der Fränckischen Historie, quae praemissa est scriptoribus rerum Würtzburgensium editis a Dn. de Ludewig (Io Petr.) qua narrat auctor pag. 91: *Diese Venedi sind in Teutschland wegen ihrer Grausamkeit endlich so verhaßt worden, daß man ihre Ueberbliebene noch die Stunde vor unehrlich haelt. Denn wenn man in der Lausnitz einen jungen Menschen auf ein Handwerck thun will, mus er beweisen, daß er ein ehrlicher Teutscher und kein Wende, welches auch hernach in den Lehrbrief gesetzt wird.* Addo quae leguntur in Speidelio (Io. Iac.) spec. observ. pag. 804: *ac constat, daß vor Alters alle Wenden eigen gewest, unde liberi etiam discernuntur a Wendischen ut eigen Leuten et servis.* Idem specialiter de patria sede testatur Stiehorus (Ge. Frid.) in der meckl. Kirchenhistorie pag. 14; ita Venedorum nomen exosum fuisse, ut in litteris natalitiis opificum vel hodie adhuc haud raro inveniantur verba: *Daß einer aus reinem und unbeflecktem Ebebette, rechter redlicher Teutscher, und nicht wendischer Geburt sey.* Maxime usitatam fuisse hanc clausulam, comprobatur scriptum: *De signation mehrfacher Misbrauche und Unordnungen bei denen Handwerckszünften* in tom. I. Fabri Staatscancelley pag. 1. fasc. 2. num. 5. pag. 138. publice ad deliberationem statibus imperii propositum in comitiis, quum ageretur ibi de abrogandis opificum abusibus. Memoratur ibi sub num. XVIII. inter varios abusus referendum esse, saepius vulgo inferi formulis opificum: *Daß des producirten Vaters und Mutter nicht wendischer Art.* Formulam huiusmodi attestati ex saeculo XV. exhibent selecta iuridica rostockiensia fasc. 1. p. 224.
- 2) Causae, quas regulariter adferunt libertatis a servis adquisitae sunt matrimonia rusticorum servorum cum feminis liberis haud raro celebrata, morum civilitas, pietas, dominorum indulgentia et negligencia.

§. 14.

I N V E N I A N T V R.

Namque concedendum licet sit, rationes hic a scriptoribus allegari solitas ita omnes non comparatas esse, ut genuinae dici, atque in censum hic venire possint 1); aliae tamen summo iure huc forent referendae: quarum nonnullae ita omnino sunt comparatae, ut, nisi in subsidium vocetur hypothesis supra stabilita, non recte intelligatur, cur in Megalopoli adhuc inveniantur homines proprii. Quadrant enim non modo ad eam, sed et luculentissime probari potest, easdem actu

gligentia, adstrictior potentia principum, amor iuris canonici, publicae calamitates, expeditiones cruciatae, et quae plures memorari solent a scriptoribus.

1) Parum vel potius nihil tribuimus argumentis petitis a morum civilitate, nuptiis fervorum, quas cum ingenuis contraxerunt, et restrictiori potestate Principum. Postremum Dn. de Ludewig in iure client. Germ. sect. 3. cap. 2. §. 2. litt. x. pag. 147; et ibidem §. 8. litt. m. pag. 159, denique cap. 5. §. 7. litt. f. pag. 236. strenue defendit: cui tamen praesens Helvetiae, regni Sveciae cet. status recte obiciuntur a Potgieffero l. c. Nec maiorem concludendi vim iis inesse putamus argumentis, quae a pietatis fervore, atque receptione et auctoritate iuris canonici sunt desumpta. Prius enim, quod Potgiefferum adhuc magni fecisse miramur, Dn. de Ludewig l. c. refellit, et qui in primis qua hunc passum legendus est Dn. Ibre (Io.) biga diss. de causis abrogatae per orbem christianum servitutis Upsl. 1745. et 1746. habitis in diss. priori; coniungendus cum eo est Thomafius de usu practico distinctionis hominum in liberos et servos cap. 2. §. 48; qui ex devotione, vel potius superstitione interdum homines liberos in servitutem aliis, praesertim clero se addixisse probat. Posterius post alios defendit primum Thomafius diss. de hominibus propriis et liberis Germaniae §. 87; qui post ea tamen, Hertium sequutus, hanc suam mutavit sententiam diss. de distinctione hominum in liberos et servos cap. 2. §. 58. p. 44. Contra maius inest robur argumentandi rationi, qua provocant ad calamitates publicas, dominorum indulgentiam et negligentiam, denique ad expeditiones cruce signatorum sacras. Ultimo loco adducta ratio plurimis hodie placet, optimeque eam exor-

E 2

natam

actu in patria existitisse. Pluribus, nisi limites scripti huius id prohiberent, illustrare possem et probare hanc hypothesin, quae ita forte est comparata, ut ad plures adplicari et extendi queat provincias 2), quas olim Venedorum sedem fuisse constet; sed nobis sufficit, de patrio solo pauciora disseruisse.

CAP. III.

natam invenimus, apud Boehmerum (I. H.) diss. de imperfecta rusticorum libertate §. 17, in tom. I. exerc. ad ff. exerc. XVIII. et in alia diss. de varia rerum innovatione per expeditiones cruce signatorum cap. 2. §. 9; quae est exerc. VIII, et dicto loco legitur pag. 325. seq. Eandem tuctur sententiam Dn. Ibre l. c. diss. posteriori tota. Verum latius persequi omnia ista et examinare a proposito nostro foret alienum: satis nobis est, indicasse nos rationem, cur horum non idem, quem in aliis terris habuerunt, in Megalopoli fuerit effectus.

2) Potgiesserus l. c. docte explicat, removetque difficultates inde huic sententiae obmotas, quod in Marchia, antiqua Slavorum sede nulli hodie inveniantur homines proprii. Nec sine fructu hic evolvuntur Leiffertus (Gottfr. Chr.) iure georgico lib. 2. cap. 7. pag. 299. Riccius spicil. iuris germ. pag. 125. num. 2. et antiquitatum peritissimus interpres Dn. de Westphalen spec. posit. dissonantis iuris Rom. et Germ. et Meckl. pos. II. §. 5. litt. n. pag. 26.

CAPV T. III.
DE
STATV PRAESENTI HOMINVM
PROPRIORVM IN MEGALOPOLI.

§. 1.

CONNEXIO.

Descripto explicatoque hactenus pro virium modulo statu hominum propriorum in patria et antiquiori et medio, pergimus ad evolvendum eorum statum praesentem. Bre- viores hic interdum erimus, quum adsint scriptores domesti- ci 1), qui plurima capita illustrarunt, ut supplenda a nobis solummodo sint, quae intacta ab illis sunt relicta. In primis autem id nobis cordi erit, ut inserantur ubique loca legis ge- neralis novissimae, dictae *der Landesgrundgesetzliche Erbvergleich*, quae legibus prioribus vel addunt quid vel detrahunt,

§. 2.

HOMINES PROPRII VEL NASCVNTVR.

Consentiunt in eo rerum germanicarum peritissimi, hodie servos aut nasci aut fieri: quod utrumque optime ad Megalopolin nostram quadrare vidimus. Ad casum enim nativitatis quod attinet, dubio caret, in nostris terris a pri- mo statim nativitatis momento servos esse, qui parentes agnos-

- 1) Vires in hoc campo suas exercuerunt viri et eruditionis fama, et munerum dignitate celebres: innuo *Husanum* de hominibus pro- priis, *Tornovium* de feudis meckl. parte II. cap. V. sect. I. §. 25. usque ad finem sectionis, *Mevium* in scriptis suis passim, praeser- tim vero in tract. vom Zustand und Abfoderung der Bauersleute. *Sibrandum* decade 2. iurium singul. meckl. III. *Mantzelium* spec. 2. iuris mecl. privati, et diss. de eo, quod praecipue iuris est circa homines proprios in Megapoli.

agnoscunt, alteri servitutis nexu adstrictos; et quidem ita, ut ex matrimonio procreati legitimo patrem 1); ex illegitimo autem matrem sequantur. Sed difficilior est casus, si alteruter parentum liber homo est, et in bona fide constitutus, quem rerum mecklenburgicarum peritissimus *Me-vius*, testis merito adpellatus ab Ill. *Mantzelio*, et iudex in oris his balthicis ita decidit 2), ut, hoc existente casu, conditio patris in liberos transmittatur.

§. 3.

VEL FIVNT.

Fiunt autem homines proprii tribus potissimum modis; tum pacto s. additione voluntaria in servitutem, tam gratis, quam interveniente pretio 1); tum praescriptione, quae mori-

1) Iuxta constitutionem mecklenburgicam, quae dicitur *Renovirte Gesinde und Tagelöhner, Bauer, Schaefer, Tax. und Victualien Ordnung de 1654. Tit. 2. §. 4. et 6.*

2) *Traß, vom Zustand und Abfoderung der Bauersleute* qu. 2. num. 21. *Die Kinder, inquit, folgen die Conditionem, statum, und Eigenschaft ihrer Eltern, und da unter diesen ein Unterschied befindlich, welcher condition der Vater ist, solcher wird geerbet auf die Kinder.* Consensum legum aliarum gentium qua hunc passum allegare nequeo; cuius contrarium potius in plurimis legibus reperimus, *Evolvantur Dn. Engau element. iuris germ. lib. 1. tit. 3. §. 29. in nota, Riccius spicil. iuris germ. ad hunc Engavii locum pag. 81. seq. qui allegat constitutionem Imperatoris Friderici I. de 1158. apud Goldastum tom. III. const. Imperat. pag. 330. obviam, qua sancitur, ut eo casu, quo liber homo servam tibi coniugio ad iunxerit, aut ingenua servo nupserit, proles non patris, sed matris conditionem referre debeat. Add. Ill. v. Selchow elementa iuris germ. privati - - - Eisenhardt elem. iuris germ. lib. Tit. 7. §. 2. Cuius diversitatis ratio num ex gente Venedorum adhuc repetenda sit, prout svadere videtur spec. Saxon. lib. 3. art. 73. Man saget, dass alle Wenden frei sein, darum dass ihre Kinder nach dem Wendischen Vater gehoeren acutiori aliorum lubentes submittimus iudicio.*

1) *Mantzel dissert. cit. cap. 2. §. 2. v. Balthasar diss. de origine statu ac conditione hominum priorum in Pomerania cap. 4. §. 7. num. 8.*

moribus nec Germaniae nec mecklenburgicis repugnat 2): quidquid etiam in contrariam proferant partem Bartholi et Baldi; tum denique matrimonio. Cuius intuitu locum plerumque invenit paroemia, *die unfreie Hand ziehet die freie nach sich* 3); nec leges agrariae nostrae quidquam hic determinant: at audiamus *Mevium* 4) nostrum, ita differentem, *Wo iemand seine unerlassene Bauern antrifft, mag er dieselben samt ihren Weibern vindiciren und abfodern, ohnangesehen dieselben zuvor fre gewesen.* Haud multo post idem addit 5), nihil hic operari, sed frustraneam esse protestationem, ab uxore statim initio matrimonii interpositam, se sequi nolle maritum suum, aut servitutem servire illius: teneri enim nihilo minus uxorem ad sequelam, dum scienter homini proprio nupserit 6). Sin vero acciderit casus, ut fundo adscriptus seduxerit liberam feminam, dissimulato suo statu servili, non sponsalia solum in tali casu, urgente uxore, dissolvi possunt, sed iusta quoque esse videtur causa divortii. Verum haec omnia de solo illo casu intelliguntur, quo servus ducit uxorem feminam liberam: nec exinde statim ad alterum casum, quo ingenuus sociam vitae sibi eligit servam, concludi poterit ita, ut eadem illius fieri debeat decisio. Nec quid de eo statuendum sit, adeo expediti est iuris, ius quidem germanicum, ut paroemia modo

2) Latius hoc argumentum tractarunt *Riccus* de praescriptione Germanorum *Mevius* qu. 2. num. 104-143. v. *Balthasar* l. c. cap. 4. §. 12. pag. 108; qui svave hic nobis otium fecerunt. Addimus illustrationis ergo *Mevii* proiecctum iuris meckl. Tit. XII. §. I. apud Dn. *de Westphalen* tom. I. mon. inedit. pag. 697. *Mantzelium* l. c. cap. 2. §. 4.

3) Immo amitti multis locis potest libertas quolibet amplexu servili *Eugau* l. c. §. 30. *Riccus* ad hunc locum pag. 85.; et de praescriptione Germ. cap. 16. §. 4. pag. 140. *Potgiesserus* l. c. lib. V. cap. 2. §. 10. v. *Balthasar* diss. cit. cap. 4. §. 9. pag. 99. seq.

4) l. c. qu. 2. num. 144.

5) ibidem sub num. 150.

6) Dissentit *Hufan* de hominibus propriis cap. V. num. 44-54.; at rationes, quas adfert, ex iure romano sunt desumptae, hinc maxime insufficientes.

modo allegata certo est indicio, duos illos casus non distinguit a se invicem; quod magis adhuc corroborat altera paroemia, *Trist du mein Huhn, wirst du mein Hahn*. Frustra quoque apud Mevium hanc ventilatam quaesiveris quaestionem; verum ex verbis eius, quae §. praec. sub. num. 2. citata leguntur, *Und da unter diesen* scil. condition und Zustand der Eltern, *ein Unterscheid befindlich* inferri posse putamus, decisionem dubiae huius quaestionis paulo aliter esse formandam, quam secundum ius germanicum commune id fieri supra dicta evincunt. Conferenda enim erunt haec verba cum alio huius viri egregii adferro, quod hoc §pho iam exhibuimus, feminam nempe liberam viro servo nubentem a domino mariti in servitutem detrudi. Quorum locorum facta collatione, patet in priori supponi a *Mevio* hominem liberum in matrimonio cum serva viventem hoc facto non fieri servum, sed suam omnino salvam conservare conditionem. De femina enim libera sermo esse nequit, quum locus posterior demonstrat, illam semper adsumere statum sui mariti, quo facto autem nulla amplius adest status coniugum diversitas. Certum hinc esse nobis videtur, hominem liberum vinculo matrimonii coniunctum cum serva in patrio solo iacturam non pati suae libertatis; nec liberos ex tali matrimonio inaequali 7) conceptos, non obstante paroemia, *Die Kinder folgen der aergern Hand*, servos esse: patris enim naturam generatim omnes sequuntur legitime nati. Atque hanc decisionem quoque in praxi servari, a peritissimis audivi.

§. 4.

DE MODIS.

Excipit hanc alia quaestio, de diversis modis tollendi servitutem, s. de manumissione, quae est dimissio ex servitute, facta

7) Vxor enim manet serva donec satisfactio domino eius est praestita. III. *Mantzelius* diss. ius matrimoniale meckl. sect. 2. §. 19. pag. 30.

facta ab eo, cui libera 1) est rerum suarum administratio. Perinde est, s. verbis ea sit declarata, s. factis; utrum actu inter vivos celebrato, an ultima voluntate; denique num mediante scriptura, an absque illa peragatur. Cautelae ergo tamen recte manumissus dari sibi curat litteras manumissionis, vulgo *Erlaß und Freybriefe* 2). Ad tacitam manumissionem referendum esse iudicamus iuris civitatis acquisitionem fundo adscriptorum, quae fit sciente nec tamen prohibente domino. Rariorem vero hodie esse hunc casum propter ea nobis viderur, quod variae sint in legibus imperii prohibitiones, repetitae in legibus nostris agrariis 3), de non recipiendo aliquem in numerum civium, de cuius ingenuis natalitiis, vel dimissione a domino facta per attestata sufficientia nondum constat. Porro sicuti amissio libertatis, quae fit per praescriptionem iuxta dicta ad §. praec. principiis iuris germ. com. et meckl. non repugnat, ita quoque adquiri eodem modo libertatem utrique iuri 4) convenit.

§. 5.

- 1) Hinc *Ambachtmani*, qui iure administratorio non magis, quam conductores praedia possident, homines proprios manumittere nequeunt in Megalopoli. Mantzel ius mecklenb. illustratum cent. 4. ind. 35. pag. 210.
- 2) Iure meckl. illustrato l. c.
- 3) Audiatur die Schaefer *Gesinde und Tagelöhner - Ordnung* de 1643. §. Endlich: - - und in den Staedten kein Bauern oder Dienstbothen zu Bürgerrecht verstattet, - - sie haben denn von ihrer Obrigkeit oder Herrschaft richtigen Schein und Kundschaft, das sie erlassen, erlangt und vorgezeigt - - auch keinem Bauern ohne Erlaubnis der Obrigkeit oder Herrschaft von den Raethen in den Staedten, oder Priestern auf dem Lande, einiger Geburtsbrief mitgetheilet werden solle. Concordat cum illa die renovirte *Gesinde Tagelöhner, Bauer Schaefer Tax und Victualien - Ordnung* de 1654. Tit. 2. §. 2.; qua severissime interdicatur magistratibus urbicis, einen, ohne beigebrachten glaubhaften richtigen Schein, wegen ihrer Obrigkeit ausdrücklichen Bewilligung oder Erlassung, zu Bürgerrecht in den Staedten aufzunehmen, Geburtsbriefe zu ertheilen etc. Addendus Mevius tr. cit. qu. 2. num. 184 207. nec sine fructu consultitur de Balthasar diss. quarta §. 15. num. 9. qui tamen de Pomerania in specie agit.
- 4) Ill. Pütterus elem. iuris germ. §. 462 v. Balthasar diss. cit. Mevius l. c. qu. 3. Mantzelius diss. alleg. cap. 4. §. 4. pag. 42.

MANVMITTENDI.

Servitutem quoque remissam esse a domino villari censendum est, quoties fundo suo adscriptis tantum indulget, ut militiam eligant vel togatam vel sagatam 1). Intuitu militiae sagatae, quam Dn. de Beebr 2) expresse speciem manumissionis nominat, a multis retro saeculis idem obtinuisse 3) constat. Nobis notanda hic praesertim erunt, quae Serenissimus Princeps in transactione novissima 4) clementissime promisit, se nequitiam, nisi in casibus ibi exceptis, permissurum esse praefectis militum ut vel vi, vel precibus homines proprios in numerum militum recipiant; contra statim eos dimittendos esse, si forsan, dissimulato suo statu, militiae nomen dissimulent; simul ac constaret, eos re vera potestati alterius herili subesse. Nec praetermittendum est, eos qui a domino expel-

1) *Mevius* in proiecto iuris meckl. apud Dn. de *Westphalen* I. c. §. 26. *Tornow* de feudis meckl. §. 45. pag. 201.

2) de rebus mecklenb. pag. 1699.

3) Subnotatu dignum est, quod in capitulari Caroli M. lib. VI. constitutum est, *servi lanceam non portent; post bannum, Verboth, qui inventus, hasta frangatur in dorso eius.* A quo interdicto ipsis armorum usu *inermes, Blossé Leute*, vocantur, *Lünig* spicil. saecul. XLIII. Absatz num. 14. pag. 987. *Goldastus* script. rerum aleman. tom. I. pag. 29. ; quod de singulis saeculis probat *Metting* (*Bernh. Clem.*) de statu militiae germanorum principalis et accessoriae Alt. 1742. Addendi omnino *Cramerus* (to. Ge.) de nobilitate avita pag. 65. et 406. ; et Ill. Dn. *Confiliarius* supremi, quod *Rostochii* est, *dycasterii de Schroeder* (*Ioach. Hinr.*) diss. inaug. sub praefidio ill. *Boehmeri* (Ge. Lud.) *Goettingae* 1749. habita, de iuribus ex statu militari Germ. veteri pendentibus.

4) *Landesgrundgesetzliche Erbvergleich* de 1755. art. 19. §§. 231-333. ipsa verba ita sunt concepta: *und weil den Leibeignen Unterthanen nicht erlaubt sein kan, wider ihrer Herren Wissen und Willen sich in Kriegsdienste zu begeben, so wollen Wir bei Unsern Officiers nachdrückliche Vernehmung thun, daß hinführo niemand von solchen Leuten, außer in vorkommenden Reichs- Crais- und Landes- nothwendigen Rettungsfällen, geworben, am wenigsten aber mit Gewalt von den adelichen Guebern und der Städte Dörfern, Höfen, auch den Closter Güttern, und Gemein-*

expelluntur ex praedio, liberos fieri 5), in primis si deiectionem non prospicit dominus villaris, ut necessaria ab ipso in posterum accipiant alimenta 6). Atrox denique et immanis saevitia, quam in servos exercent domini, iustam omnino praebet causam, conciliandae ipsis libertatis 7); dummodo iuxta opinionem aliorum 8) seria de mitius iis excipiendis praecesserit

gemeinschafts-Oertern weggenommen werden sollen. Im Fall aber jemand mit Verschweigung seiner Leibeigenschaft sich unter Unsere Truppen begeben möchte, soll selbiger auf des Gutsherrn Ansuchen und Bescheinigung der Leibeigenschaft, unaufhaeltlich, ohne Entgeld, und so lieb dem Officier ist, alle durch die Verzögerung entstehende Schaaeden und Kosten zu vermeiden, wieder los, und dem Gutsherrn herausgegeben werden. Auch wollen Wir, wie Wir bishero nicht gestattet, frembden Werbern fortan nicht erlauben, Unterthanen, oder sonst in Diensten stehende Personen, gegen den Willen ihrer Leibes- und Brodt-Herren, zu Kriegesdiensten anzunehmen: wie Wir denn auch nach, wie vor, keine gewaltsame Werbung angefassener Bürger, oder der Handwercks-Purschen, noch sonstiger in den Städten sich aufhaltender Personen, weder fremden Werbern, noch auch Unsern eigenen Trouppen verstatte wollen.

5) Talis autem manumissio, sicuti in Megalopoli in genere omnis, strictissimi iuris est, ita, ut ad nullas personas, neque liberos, nec alios cognatos, excepta sola uxore, extendatur. Adferam huius rei adtestatum publicum in comitiis provincialibus d. d. Malchin den V. April 1633. exhibitum, quod qua passum concernentem ita conceptum est: Es ist von undenklichen Jahren also practisiret worden, wenn gleich ein Bauer wegen seines üblen Verhaltens, vom Gehöfte durch seine Obrigkeit gesetzet, und erlassen ist; daß dennoch dessen, unter selbiger Obrigkeit erzeugte Kinder darum ihrer Unterthanschaft nicht los, sondern derselben Obrigkeit Unterthanen zu bleiben, und ihnen zu dienen angehalten werden. Welches auch noch im ganzen Lande also observiret und gehalten wird. Integrum scriptum legimus in Cel. D. Ungnaden (Ioach. Chr.) amoenitatibus diplom. histor. iuridicis parte VII. num. 6. pag. 530. seq.

6) Mantzel. spec. 2. iuris meckl. privati §. 19. Mevius tr. cit. qu. 3. num. 37. Tornow. l. c. §. 43.

7) Gailius de arrestis imperii cap. 8. §. 12. Husanus l. c. cap. 8. num. 22. von Selchow l. c. - - - Engavius elem. iuris germ. pag. 43. v. Baltasar diss. cit. parte IV. §. 15. pag. 33. seq.

8) Ita Mevius in prolecto iuris meckl. §. 3. et in tract. cit. qu. 3. num. 59-97; quod etiam praxi imperii conforme esse testantur, Gailius

cefferit admonitio. De modo procedendi contra dynastas villares ad praecedentes rusticorum querelas disposita quaedam in dicta transactione 9) invenimus.

§. 6.

DE IVRIBVS.

Absolutis his et contrahendae servitutis et manumittendi modis, restat disquisitio iurium quae intuitu tum bonorum, tum personae hominum propriorum dominis sunt tribuenda. Quod ad personas eorum attinet, primo loco illud merito nominandum est, ita eos fundo cohaerere, potestatiue dynastae villaris subiectos esse, ut liberam de corpore suo disponendi facultatem non habeant. Expressis verbis hoc inculcant leges nostrae agrariae, 1) idem quoque disponentes ratione uxoris et liberorum, qui, nisi consentiente domino, et praestita sufficiente cautione, alibi degere nequeunt, nec alterius se obstringere servitio: quae omnia in novissima transactione 2) denuo confirmantur. Ex adstrictiori hac

et
 lius lib. I. obs. 17. Mynsinger. V. obs. 8. num. 6. Monet etiam Tornovius l. c. parte I. cap. 2. sect. 4. §. 36. pag. 368, hoc casu privationem feudi interdum locum invenire posse.

9) Verba in §. 328. des Landesgrundgesetzlichen Erbvergleichs obvia sunt, Dabingegen werden und sollen Unsere Landesgerichte auf der Bauern Klage, wenn nicht zugleich ganz unerlaubte Thathandlungen und Umstände mit bescheiniget sind, nicht so fort pänal mandata erkennen, sondern sich darunter nach den Reichs- und Landesgesetzen wie schon im art. 3. der Reversalen vom Jahr 1572. zum Theil versichert worden, genau verhalten.

1) Legatur die renovirte Gesind- und Tagelöhner-Ordnung de 1654. Tit. 2. §§. 1. et 3, cuius ipsa verba excerpere nolui, quae inferenda iam curavit Ill. Mantzelins suae diss. de eo quod praecipue iuris circa homines proprios in Megapoli cap. I. §. 4. et §. 9.

2) Verba quae dominium dynastae villaris in homines proprios evincunt, legimus in §. 334. des Landesgrundgesetzlichen Erbvergleichs: So wollen Wir die Ritter- und Landschaft, inclusive der Clöster und rostock-

et subordinata hominum agrestium voluntate sequitur, fugitivos esse habendos, qui contra tenorem legum allegatarum invitis dominis ex fundo discedunt; hinc persecutio illorum his utique est adferenda et vindicatio, neminique ius est, tales in fuga constitutos celandi, vel fugam eorum sublevandi: prout renovationem horum omnium in dicta lege 3) invenimus. Ipsis autem aufugientibus gravissimas minantur poenas leges nostrae agrariae: 4) bona tamen huiusmodi hominis proprii, qui simul est malitiosus desertor, nec uxor, nec magistratus recte sibi vindicat. 5)

§. 7.

Stockschen Gemeinschafts Oerter, bei ihrem landstetlichen Eigenthums-Recht über ihre Leibeigene Guts-Unterthanen, und deren inhabendes Ackerwerk und Gehöfte unbeschweret lassen.

3) In §. 330. ubi ita: Hiebenebst erneuern Wir auch die im XLIV. art. der Reversalen vom Jahr 1621. schon gegebene Versicherung, daß Wir den Guts Herren ihre ausgetretene Leibeigene oder Unterthanen aufgebührliches Ansuchen, und nach Masgabe der von Unsern in Gott ruhenden Vorfahren an der Regierung, weiland Herrn Herzogs Adolphs Friederichs und Herrn Herzogs Gustav Adolphs Gnaden und Lieben publicirten Gesinde, Tagelöhner, Bauer und Schaefer-Ordnung de anno 1654. Tit. 2. §. 9. beigebrachter Bescheinigung der Leibeigenschaft in unsern Aemtern und Städten nicht aufhalten, sondern unweigerlich abfolgen lassen wollen. Pariter Rostochium vi art. 110. des Erbvertrages de anno 1643. obligatur ad restituendos rusticos fugitivos, qui in dictam urbem se contulerunt. Plura, quae ad uberio rem huius theosis explicationem et confirmationem pertinent, inveniuntur apud Tornovium, de feudis meckl. §§. 40-47. Mevium l. c. qu. 4. Mantzelium diff. tit. cap. 4, et spec. 2. iuris meckl. privati §. 17.

4) In ordinatione agresti, Gesinde und Tagelöhner, Bauer, Schaefer-Ordnung de 1654. §. 10. constitutum legimus, daß die Leibeigene sich des ungebührlichen Entlauffens gänzlich zu enteuffern, und zu enthalten, oder, da sie hernach wieder ertappet werden solten, gewartig zu sein, daß sie mit Staupschläge, oder andern harten schweren, ia nach Befindung, Leib und Lebens Strafen, so viel die Rechte erlauben, belegt werden sollen.

5) Exhibetur enim in selectis iuridicis rost. fasc. 3. spec. 12. pag. 77. responsum facultatis de 31. Aug. anni 1594, quod datum est Gerd Hoben zu Bestland; cuius est tenor, Daß Eures entlaufenen Unterthanen Gütter so wenig euch, der Obrigkeit, als den Ehegatten, sondern des verlaufenen Eltern zu folgen.

§. 7.

Q V A E.

Quum homines nostri agrestes ex nuru toparcharum vivant, in servitute viventes tum reali, tum personali, integrum iisdem non est, resignare in manus domini fundos sibi assignatos, et hac ratione primaevam recuperare libertatem. Universalis est illa regula, et in unico solum casu fallit, quando scil. ob liberum religionis suae exercitium ex provincia vel toto territorio migrare constituunt. Fruuntur hoc iure vi pacis religiosae, 1) et instrumenti pacis osnabrugensis; 2) ita tamen, ut certa pecuniae summa libertatem hoc modo acquirendam 3) a domino suo redimant. Extra hunc, quem leges exceptum esse voluerunt, casum, numquam refutare mansos ipsis permittitur. Dura hanc ob rationem dicenda est eorum conditio, idque eo magis, quum e contrario dominis liceat, tempore quo velint, expellere eosdem, nil operante iuxta litteras reversales 4) exceptione praescriptionis immemorialis. Quod in viridi manere observantia voluit Serenissimus legislator; 5) in eo tamen restringens

1) in §. 24.

2) art. V. §. 37. *multo minus, haec sunt verba articuli, spontaneam suscipientibus emigrationem servitutis, aut ullo alio praetextu, impedimentum inferatur.*

3) Ita enim in pace religiosa legimus l. c.: *Doch soll den Obrigkeiten an ihren Gerechtigkeiten, und Herkommen der Leibeigenen halber - nichts biedurch abgebrochen oder benommen sein.* Cf. Exc. Dn. Professor Becker (Herm.) praeceptor atque fautor colendus diss. de Imperante subditum religionis causa emigraturum transplantandi iure gaudente iuxta pacificationem religiosam §. *Wo aber unsere etc.* in §. XI. pag. 17.

4) de 1572, et de 1621. art. 16.

5) In §§. 325, et 326. des Landesgrundgesetzlichen Erbvergleichs: *Wir und Unsere Nachkommen wollen und werden überhaupt Unserer Ritter und Landschaft, die Landes Clöster, und Rostockschen Gemeinschafts-Oerter mit eingeschlossen, in Ansehung des Zustandes und Wesens der der Leibeigenschaft, und der damit behafteten Vnterthanen und Bauers-* *len.*

gens hanc dominorum potestatem, 6) ut expellere homines proprios, iure hoc gaudere dominum negantes, propria auctoritate et inaudita causa, toparchis non sit permixtum; sed illi antea audiantur, ventilata causa in dycasteriis supremis.

§. 8.

D O M I N O.

Tametsi autem, prout passus legum citati satis comprobant, ius expellendi huius vel illius hominis agrestis domino villari denegandum non sit; tantum tamen illis non erit tribuendum.

leute nie Zweifel oder Hindernis machen, hingegen alle Wege ernstlich darueber halten, und durch unsere Landesgerichte halten lassen, das, Inbalt der Reversalen vom 1621. §. XVI. Die Bauersleute die ihnen um gewisse Pacht oder Zins eingethane Hufen, Aecker und Wiesen, daferne sie keine Erbzins, oder andere Gerechtigkeit gebuehrend zu erweisen vermuendend sind, dem Eigenthumsberren, auf vorbergehende Loskuendigung, wenn sie solche auch vor undenklickten Zeiten besessen haben, mithin alles Einwands von Veriaebrung obageachtet, unweigerlich und ohne Proces Weitlaeuftigkeit abzutreten, und einzuraeumen schuldig sein sollen. Wie denn auch unsere Landesgerichte diejenigen, welche einige dem Gutsherren zugehoerige, den Bauern aber eingethane Stuecke den Bauern abgemiethet, oder abgepachtet, dennoch kein besseres Recht, als ihre Auctores, haben koennen, wider die Gutsherren zu schuezen sich nicht anmassen, sondern selbige vielmehr zu unweigerlicher Abtretung ihrer bishero inne gehabtten Hufen, Aecker und Wiesen, etc. wenn die Sache bei selbigen Gerichten angebracht wird, sine ambagibus processus ernstlich anzuweisen; folglich, so viel an ihnen, dem Asscurationsreces den Nachdruck zu geben, gebalten sein sollen.

6) Im Landesvergleich §. 327. Wuerden aber die Bauersleute sich auf obberuehrte Erbzins, oder eine andere Gerechtigkeit berufen, und daher auf beschene Loskuendigung, zu weichen, und die Grundstuecke abzutreten sich weigern; so sollen die Adelige und Landbegueterte selbige sofort aus eigener Macht, unverhoerter Sachen, den Rechten zuwider zu vertreiben, oder zu verlossen, nicht befugt seyn, sondern es soll den Bauersleuten zu der ihnen obliegenden Betreibung ihres vermeintlich habenden Rechts, eine Rechtsfoermige Frist gesetzt, und nach kurzen beiderseitigen Verfahren, in unsern Landesgerichten darueber, was Rechtens, erkant werden.

buendum, ut omnes omnino pro lubitu eliminare ex pago queant rusticos. Severius enim illud regulariter 1) Sere-
nissimus Dux tamquam reipublicae maxime nocivum inter-
dixit. 2) Ceterum ex iure, quod leges mecklenburgicae
dynastis villaribus tribuunt, proprietatis et domini in ho-
mines agrestes, immediate fluit non modo ius eos translo-
candi, 3) hac tamen limitatione, ut nihilo minus tributa, et
alia onera realia a rusticis soluta, iam ab ipso domino ex prae-
diis praestentur, ne damnum ex translocatione sentiat ca-
mera; sed et cum praedio, cuius pertinentiae 4) dicuntur,

1) Exceptio enim statuenda est in casu, qui in §. 335. des Landes-
vergleichs, occurrit; en illum: Wuerde aber iemand ein oder meh-
rere Bauerhufen oder auch ein ganzes Dorf aus immanen Stuecken
anrichten, so soll ihm solches allezeit unbenommen, daneben aber ihm,
oder seinen Erben vorbehalten bleiben, solches nach seiner Convenience
wieder eingehen zu lassen.

2) In §. 336. des Landesvergleichs hocce itus sequentibus verbis limi-
tatur: So viel aber die gaenzliche Niederlegung der Doerfer und
Bauerschaften betrifft, aus welcher Verarmung und Verminderung der
Untertanen entsteht, so soll solche eigenmaechtige Niederlegung eines
Dorfs an sich in der Regel gaenzlich verbothen, hingegen ein ieder Ei-
genthumbherr schuldig sein, solches sein Vorhaben jedesmal zunechst dem
Engern Auschus anzuzeigen, welcher sodann an Uns davon seinen gut-
achelichen Bericht erstattet, damit Wir darauf wegen einer solchen bei
einem Guth vorgehenden in das allgemeine Beste einschlagenden Haupt-
veraenderung die Nothdurst weiter Landesfuerstlich verfuegen koennen.

3) Huc verba §. 334. des Landesvergleichs spectant: Miethin ist, und
bleibt die Verlegung und Niederlegung einem ieden Gutsherrn derge-
stalt frei und unbenommen, das er den Bauern von einem Dorf zum
andern setzen, und dessen Ackerwerck zum Hofacker zu nehmen, oder
sonst dasselbe zu nützen Fug und Macht haben soll. Jedoch mit der
Masse, das alle und jede darauf basierende Realschichten und Lasten
nach wie vor, deshalb vom Guthe getragen, und die verlegten oder nie-
derlegten Bauern, nach eines ieden Gutsherrn Convenience, auch ausser
oder ohne Hufen wieder untergebracht werden. Vebriens aber sollen
ihnen an den Orten, wohin sie verleget werden, keine neue onera realia
auferleget werden.

4) Hoc nomine adpellantur a Tornovio de feudis meckl. parte 2. pag.
176; et Mevio tract. saepius allegato qu. 2. num. 88.

alienandi: idque actu fieri quotidiana nos docet experientia. Verum enim vero non aequè certum est, indubitatumque, num venditio et alienatio eorum absque praedio, in primis iis invitis, procedat et permittatur. Saepissime id factum esse et adhuc fieri docent *Mevius* et *Mantzelius*, sed nobis hic de iure sermo est, non de facto. Placet verbis uti mevanis 5) qui probata talis venditionis prohibitione iuxta ius commune, 6) de oris balthicis addit: *die Erfahrung aber bezeuget, dass hierin anderer Gestalt gehandelt werde, und fast eine gemeine Gewohnheit sei, mit den Leibeigenen, als mit den Pferden oder Kuehen, Handel zu treiben: zweifle aber sehr, ob solcher in loeblichen Gerichten ohne Unterscheid wuerde aus Vorwand der Gewohnheit gut geheissen werden.* Cui sententiae eo magis subscribimus, quum homines proprii sint glebae, vel, ut rectius cum *Mantzelio* 7) loquar, fundo adscripti, cuius partes, pertinentiae, et res immobiles 8), haud raro vocantur; hinc neutiquam sine fundo alienandi.

§. 9.

Q V O A D.

Quod ad operas adinet rusticorum, regulariter praestant indeterminatas, ut ad determinatas solum se obligatum esse adferens, iure meritoque sui adserti probationem suscipere teneatur: omnis enim contra eum militat praesumptio 1).

Neu-

5) l. c. num. 96.

6) Alibi eodem modo iudicari, praeiudiciis corroborat *Schwederus* von Anschlagung der Güther cap. XIII. m. 26. §. 1. litt. a. Simili ratione leges antiquiores germanicae haud raro hanc dominorum facultatem arctis circumscripserunt limitibus *Lehmann* chronico spirensi pag. 97. *Potgiesser* l. c. lib. 2. cap. 4.

7) in spec. 2. iuris mecklenb. privati §. 20.

8) Res immobiles, partes fundi, adscriptitii glebis vocantur in responso facultatis iuridicae rostockiensis fasc. 3. adf. 24. pag. 127; porro ex *Schannati* (Io. Frid.) corpore traditionum fuldentium, et *Schwattgenii* vita Conradi Misniae probat Ill. Dn. *Esler* (Io. Ge.) in der bürgerlichen Rechtsgelehrsamkeit der Teutschen parte I. p. 47, fundo cum omnibus appendiciis alienato, praesumi comprehensos esse sub hac voce homines proprios.

1) Plura hac de re proferre possem testimonia, sed sufficit allegasse Ill. *Mantzelium* iure meckl. illustrato pag. 281, producens responsum facultatis iuridicae rostockiensis, quo demonstratur, dass, wenn

G

ueber-

Neutiquam vero ita hoc extendendum esse iudicamus, ut haec homini proprio incumbens obligatio ad operarum indistinctarum obligationem omne simul excludat boni iudicis arbitrium, num in obvio casu omnes aequitatis limites fuerit transgressus dynasta villaris, an minus. Audiendae potius sunt rusticorum querelae, se ultra vires suas ad praestationem operarum adigi clamantium, examinandaeque in dycafteriis supremis: quid enim aequitati magis est conforme, quam ut tantum temporis spatium ipsis a labore vacuum relinquatur, ut sibi suaeque familiae de necessario victu et amictu prospicere queant 2). Est simul penes dominum electio, operasne exigere malit, an loco harum certam sibi solvi summam pecuniae: contra ex longiori huiusmodi solutione pecuniae nullo tempore rustici ius adquirunt, denegandi domino operarum praestationes sub praetextu, sibi eam non praecise incumbere, sed sufficere, se certa pecunia operas redimere 3). Praeter illas

- überhaupt die Eigenbeharrigkeit zugestanden, in denen speciellen Pflichten eine praesumptio wider die homines proprios vorwalte. Id. diss. cit. c. 1. §. 13. ubi plures huius sententiae defensores allegatos invenimus.
- 2) Neutiquam enim tolerandum est, quod Dn. Estor l. c. §. 401. pag. 168. memorat, in einem gewissen Lande müssen die Bauern den ganzen Tag frohnen, und des Nachts ihre Arbeit verrichten, als pflügen etc. sed iudex rectissime iuxta aequitatis normam limitat talem excessum. Id. l. c. pag. 169, et diss. de iurisdictione curiarum clientelarium Germ. cap. 6. Dignus quoque est, qui hoc loco confatur Dn. Crämerus tom. 3. opusc. pag. 592. praeiudicio quodam supremi imperii tribunalis, iudicii camerae corroborat illustres auctor l. c. pag. 601, operas licet indeterminatas suos tamen habere limites: Dafs, its sententiae passus, qui hoc determinat, est conceptus, so viel die Frohnen insgesamt betrifft, sämtliche Landes Unterthanen nach klärer Maassgab des Frohnrecesses vom 19ten Jun. 1671. §. Erstlich, und §. hingegen, ihrer Herrschaft von Sehlitz ohngemessene Dienste abzwengerlich, auch zu rechter gebührender Zeit, treulich und flüssig leisten; Kläger aber gleichmässig nach Ausweis gedachten Reccesses §. Damit auch, bei angedeuteten ohngemessenen Diensten, keine Uebermaas oder Excess gebrauchen, sondern solche nach rechtlicher Ordnung, Landesgewohnheit, und dermaassen ordentlich erfordern solle, dafs unter sämtliche Unterthanen Gleichheit gehalten auch selbige bei ihren häuslichen Wesen und Nahrung verbleiben mögen.
- 3) Sic recte operarum aestimationem instituit, quando ob necessari-

am

illas aliae quoque praestationes, variique census rusticis incumbunt, quae omnia aestimanda sunt iuxta consuetudines cuiuscunque loci. Enumerarunt ea iam alii 4); quare eadem repetere superfluum foret.

§. 10.

RES ET PERSONAS.

Memoranda quoque sunt, quae circa sponsalia et matrimonia glebae adscriptorum notatu digna sunt in Megalopoli. Sapienter leges nostrae agrariae hominibus propriis denegant ius, tam contrahendorum sponsaliorum, quam incundi matrimonii, infciis dominis et invitis 1): permagni enim eorum interesse, quatenus fiant hominum agrestium coniunctiones in aprico est 2). Hinc ob defectum consensus dynastarum non nuptiae solum dissolvi possunt, sed et ipsa matrimonia iam consummata; id quod comprobant verba constitutionis generaliora, ad casum respicientia utrumque; et praeter ea clarescit indicant duo, quae ibi 3) occurrunt vocabula *Verloben und*

Freien,

am suam absentiam, aut aliam causam legitimam iisdem uti nequit, ubique tamen, attentis moribus provinciae ipsaque aequitate. *Hufanus l. c. Staminius (lo. Herm.) de servitute personali lib. 3. cap. 21. num. 7. pag. 688; ne unius exemptio vergat in reliquorum incommodum: si forte operibus uni v. c. A remissis, vel ab illo pecunia redemptis, illa iam simul B. et C. imponantur iure suo hoc reprehendunt Ill. Estor l. c. parte I. cap. 3. §. 63. pag. 24. von Cramer tom. 3. opusc. pag. 606; ubi eodem praeiudicio, cuius supra fecimus mentionem, inculcatur: Hat die Veränderung der Dienste bey einzeln Untertanen zum Schaden und Beschwerden derer andern keinesweges staet, und wird es auch diesfals bei vormahliger Erkenntnis lediglich gelassen.*

4) a Tornovio et Dn. de Beehr II. citt.

1) *Gesund- und Tagelöhner-Ordnung de 1654. Tit. 2. §§. 1. et 2. ipsa dictae constitutionis verba legi possunt apud Sibrandum dec. 2. iurium singul. meckl. sect. 2. exem. I. Mantzelium iure matrimoniali meckl. sect. 2. §. 18.*

2) Quod latius deducunt Tornovius l. c. parte II. cap. V. sect. 1. §. 28. pag. 178. Mantzelium iure matrim. meckl. pag. 28. Sibrand l. c. sect. I. exem. I. §. 3.

3) Fallit hinc *Mevii* sententia in decis. et tract. toties citato qu. 2. num. 163, qui in honorem matrimonii, et ad evitanda scandala confir-

G 2

mari

Freien, a se invicem distincta. Ut eo firmior esset huius legis agrariae observantia, Serenissimus legislator simul sub poena remotionis praescripsit ministris ecclesiae, ne, nisi de consensu toparcharum certa sibi exhibeantur testimonia 4), benedictionem sacerdotalem ipsis impertiantur. Quatenus vero ad allegandas rationes sui dissensus teneatur dominus villaris 5), ab aliis iam est discussum.

§. II,

mari debere contendit matrimonia, spreto toparcharum consensu inita: namque contrarium satis evicerunt *de Westphalen* posit. iuris rom. dissonantis a iure germ. communi et mecklenb. §. 5. pag. 21. seq. *Sibrand* l. c. §§ 9-13. Facilius vero hoc largior, rarius dissolutionem fieri tum ob favorem, quem vulgo tribuunt matrimoniis, tum quia dominus, praestita sibi satisfactio, ordinarie dissolutionem matrimonii non adeo vehementer urgeat. *Mantzel* spec. 2. iuris meckl. privati §. 3. et iure matrim. meckl. sect. 2. §. 18.

4) Ita praecipit ordinatio ecclesiastica de 1708. *Erlauterte Fürstl. Meckl. Kirchen-Ordnung* sect. 3. §. 5.

5) *Mantzel* spec. 2. iuris meckl. privati §§. 11. et 12; et in iure meckl. illustrato cent. V. iud. 58. pag. 285. seq. prorsus negat, subnectendas esse a domino rationes sui dissensus, allegato qui idem defendit, *Sibrando* l. c. §§. 5-8. Contra distinctionem hic adfert *Mevius*, aequitati maxime conformem. Et durum omnino foret, ex spuris vel plane nullis rationibus dirimere optimas coniunctiones, maximamque animorum harmoniam, ac tali pacto summa, quam consequi in hac vita mortalibus licet, felicitate eos privare; vel falso sibi persuadere, tales in huiusmodi homines non cadere sensationes, nec ad tantam eos adspirare posse beatitudinem. Principia supra stabilita sufficient ad determinandam aliam quaestionem, num, contractis vel sponsaliis vel matrimonio inter personas agrestes potestati subiacentes diversorum dominorum, dominus ancillae cogi possit ad dimittendam servam, quae iam servi alieni sponsa vel uxor existit, gestis his eo inscio. Negativa est adsumenda et defendenda; et ita Procuratori camerae ducalis respondisse facultatem iuridicam 1740. die 24. Ian. ex III. *Mantzelii* iure meckl. illustrato cent. 3. iud. 26. pag. 138 seq. cognoscimus. Digni nobis videntur quidam responsi passus, qui excerpantur: Und ist mecklenburgischen Rechts, daß ein solcher entwichener Knecht, der sich selbst furtum fecit, noch binnen 30 Jahren kan abgefordert werden; und zwar, wenn er ein freies Mensch zum Weibe genommen, mit derselben und deren Kindern, wosfern er aber eine Leibeigene einer andern Herrschaft geheirathet, und die beiden Herren wollen sich nicht gütlich vergleichen, kan auch so gar die Ehe annulliret werden, und das Weib bleibt mit den Kindern bei der Herrschaft, wo sie geboren, Unsere Protocolla

§. II.

H O M I N V M.

Ordinarie quidem iurisdictio dynastarum villarium patrimonialis in homines proprios est fundata, vi cuius de factis horum cognoscunt, iustasque in delinquentes statuunt poenas, etiam criminales, quod ne in causa quidem propria denegandum est ipsis 1). Verum enim vero exceptio erit statuenda huius regulae, si de sponsaliis vel matrimoniis contra voluntatem dominorum ab hominibus propriis celebratis, vel ex alia ratione invalidis et dubiis, lis quaedam exoritur: exulat nempe omnis eorum iurisdictio patrimonialis in causis matrimonialibus, quippe quarum cognitio et decisio soli consistorio ducali est reservata 2). Ordo procedendi, qui tali casu

serva-

colla geben dergleichen decisiones und responsa, und wenn man die Fälle auseinander setzt, so hat ein ieglicher seine vorgewesle Entscheidung -
- - - Et paulo post pergitur ita: Wenn aber das gefreite Weibsbild eine Leibeigene eines andern Herrn ist, und es will von dem seinen Kerl vindicirenden Herrn sich der Herr des Weibes durch Kauf, Tausch, oder Revers, nicht gewinnen lassen, so ist kein ander Rath, als das der vindicans die Ehe ungültig erklaret, und seinen hominem wegführet. Ad-
dendum est denique, dictam legem agrariam §. 5. expresse dispo-
nere, dolum domini, qui servum suum ancillam potestati alterius
subiectam inscio hoc uxorem ducere sciens permittit, ita punire,
ut tali casu maritus uxorem sequi teneatur, quod alias inversa se
habet ratione.

- 1) Quod iure civili non itidem permittitur, at moribus contra valet nostris vid. Heineccius (Io. Gottl.) de origine iurisditionis patrimonialis, qui ab omni vel iniustitiae vel iniquitatis specie hoc vindicat et liberat diff. de dominis subditos suos in iudicio proprio convenientibus. Add. Mantzel, diff. cit. c. I. §. 15. p. 23. de Westphalen pos. I. R. dissonantis a I. Germ. communi et meckl. §. 4. litt. m. p. 17.
- 2) Evincunt hoc quam luculentissime plura constitutionum ducalium loca: sic enim in prima, quae post feliciter in terris nostris peractam reformationem a Serenissimis Ducibus 1572. condebatur, constitutione ecclesiastica, Tit. vom Kirchengerecht, declaratur, consilium esse coeptum de constituendo consistorio, coram quo, praeter alias res tractandae sint matrimoniales fol. 72. b; repetitum idem legimus in ordinatione ecclesiastica de 1557. fol. 71. b. Nec exitu caruit consilium sapientissimum; prodiit enim 1570. constitutio iudicii ecclesiastici ducalis, qua Tit. 13. res matrimoniales esse huius iudicii obiectum expresse dicitur: und wiewohl die Ehesachen an ih-

fervatur, sequens est; iniungit consistorium ducale hominibus propriis personalem coram hoc iudicio comparitionem, par-

nen selbst bürgerliche Sachen. auch dafür bei den alten christlichen Keisern gehalten sind, so wollen Wir doch dieselben aus vielen bewogenden Ursachen an das Consistorium gewiesen haben. Idem sequenti saeculo denuo inculcatur ordinat. eccles. tum de 1602, tum de 1650. fol. 131. a. Atque haec causarum matrimonialium cognitio ita privative tribuenda fuit consistorio ducali, ut ea prorsus denegata sit reliquis dyacasteriis supremis. Clara sunt verba, quibus hoc evincimus, ordinationis polittiae de 1562, Tit. von Gerichten in geistlichen und weltlichen Sachen. Als auch, ita verba fluunt, in den Gerichten allerlei Mißbrauch einfält, daß die Ebe und andere geistliche Sachen, bisweilen für den weltlichen Richter gezogen, - - - so ordnen und befehlen Wir, daß hinführo alle geistliche Sachen und was dem anhängig, künftiglich für Unserm geistlichen Consistorio gebracht, und daselbst gebährlicher Weise ausgeführet werden sollen. Quae omnia iisdem verbis repetita leguntur in ordinatione polittiae de 1570. sub eodem Tit. et §pho. Nec desunt nobis testimonia et documenta huius saeculi, quibus eadem evincatur thesis. Sic enim Serenissimus Dux Fridericus Wilhelmus gl. m. 1709. severe interdixit iudicio aulico provinciali, tractationem et decisionem rerum matrimonialium; quod rescriptum, quod tamen post ea novo rescripto iterum sublatum est, omittis curialibus ita et conceptum: Demnach von Unsern Hochlöblichen Vorfahren an der Regierung, weiland Herzogen zu Mecklenburg etc. in Erwägung, daß von dem Hochfürstlichen H. f. und Landgerichte der Ebesachen und anderer zur Kirchen und Schulen gehörigen Handel nicht füglich abgewartet, noch dieselbe iederzeit nach Erheischung verhöret, entschieden, und erörtert werden können, ein eigenes beständiges Kirchengericht verordnet und bestellet, und Wir aus angeführten Ursachen gleichfalls für nöthig finden, über solche Ordnungen nachdrücklich zu halten; als befehlen Wir euch hiemit gnädigst und ernstlich, daß ihr euch aller Erkenntnisse in prima instantia in Ebesachen, in Conformität der Fundation Unseres Consistorii und Kirchenordnung enthalten solltet. Hactenus memorata non ex eo impugnari possunt capite, quod Cancellaria iustitiae sverinenis cognoscat in causa matrimoniali: hoc enim ipsi competit ius ex pacto quodam de 1634. nec ultra illas personas, quae vivunt in episcopatu sverinenli, extendi potest et debet. Quum ergo, prout hactenus dicta commonstrant et probant, ne reliqua quidem dyacasteria suprema concurrentem habeant cum consistorio ducali iurisdictionem qua res matrimoniales, multo certe minus ulli magistratui mediatum tantum tribuendum erit; ab urbe si discesseris Rostochio, cui ex mera Principis gratia per privilegium cognitio et decisio causarum matri-

partibusque praesentibus, cognitionem rei instituit summariam, atque tum denum pro variis rerum circumstantiis nuptias vel matrimonia eorum mox confirmat, mox iterum dissolvit; poenam, qua tali modo delinquentes puniri iubet lex agraria, dictitans pecuniariam fisco solvendam ducali.

§. 12.

P R O P R I O R V M.

Promissi nostri memoribus subiungenda sunt, quae singularia ratione poenae in patria invenimus; longius tamen a proposito alienum foret nostro, hic determinare, quatenus personarum status ac conditio influat in administrationem iustitiae, ideoque in iudiciis nostris ratio status personarum sit habenda; quare ad solos homines proprios merito nostram

matrimonialium est concessa in pactione hereditaria, *Erbvertrug*, de 1584. ita tamen, ut respectu illarum pars laesa non, prout in aliis fieri solet casibus, appellacionem in iudicio aulico provinciali interponere debeat, sed in consistorio ducali per §§. 9. et 10. dictae transactionis. Agnoverunt hoc, quod consistorium exercet, Principis reservatum ipsi dynastae villares, saepius declarantes debita cum modestia et submissione, decissionem istarum causarum ducali Consistorio esse relinquendam. Proferam huius rei testimonium, quod meo Patri debeo omni pietatis cultu devenerando, qui ex praxi tot annorum, quibus munere Fiscalis consistorii ducalis functus est, saepius id contigisse testatur. En illud: *In Sachen Margaretha Guströwen Klägerin contra Samuel Levenenz in puncto impregnationis wird nach Untersuchung der Sache, und so weit an und vorgebracht, von des Herrn Joachim von Bernstorff Hochwohlgebohrnen, Königlichem Grosbrittannischen Kammerherren und Kriegsraths zu Recht der Bescheid ertheilet, daß Klägerin Margaretha Guströwen ihre Eheklage wider Samuel Levenenz bei dem Hochfürstlichen Mecklenburgischen Consistorio binnen 3 Wochen anhängig zu machen schuldig. In Entstehung dessen, beiderseits Güther bis zum Antrag der Sache bei den Wirthen mit Arrest belegt worden. V. R. W. Publicatum in iudicio zu Rüttingen den 21 Sept. 1716. In fidem praemissorum coram me in iudicio Rüttingensi acturum subscripsi et subscripsi ego Friderich Conrad Rüdeman, notarius in augusta camera wetzlarzensi immatriculatus, causae ac iudicii rüttingensis acturarius. Nec contrarii quid vel transactio novissima disponit, quae potius §. 415. Consistorio ducali omnia iura, vi ordinationis consistorialis, et constitutionis ecclesiasticae ipsi competentia, salva conservat, vel in rescripto noviori, quo obiecta consistorii magis determinantur, invenimus, sed utique consistorium adhuc in prima instantia de iisdem cognoscit.*

restringimus meditationem. Germani in determinandis poenis delictorum ad delinquentis statum adtenderunt, gravius ordinarie servos punientes: hodie autem intuitu hominum propriorum, quoties determinandum est, quibusnam hi adfici debeant poenis, sequentes forsan formandae erunt regulae I. in delictis capitalibus ordinaria, quam leges praefcribunt, sine discrimine infligenda est poena; contra II. in delictis reliquis gravioribus id attendat iudex, ut omnis illa evitetur poena, qua dominium dominorum, quod ipsis in homines proprios competit, laeditur, ne dominus indirecte puniatur. Abstineat ergo iudex, ne dictiter fustigationem cum relegatione perpetua coniunctam, vel eos condemnet in perpetuum ad operas publicas: Ita enim ex perpetratis a subditis criminibus damnum non modo sentirent domini innocentes; sed et, quod probe etiam considerandum erit, delinquentes ipsi pro suis malefactis libertate donarentur, hinc praemio potius adficerentur, quam poena 2). Denique III. in delictis levioribus, quibus locus est poenae pecuniariae, nequiquam magna pecuniae summa loco poenae exigenda ab illis erit ex paritate rationum. Omne enim exinde damnum redundaret ad praesidium, vulgo *die Hofwehr*, cuius tamen, ut mox pluribus evincendum erit, dominium illi non habent, sed domini villares.

§. 13.

IN PATRIA.

Ad finem tractationis nostrae properantes, pauciora adferamus de bonis hominum propriorum, et quae intuitu eorum domino competant iura. Possident illi hodie omnino bona quaedam iure suo et pleno, intuitu quorum quaecunque

cor-

1) Adeat, cui placet, *Mantzel*, diff. de respectu personarum in foro crim.

2) Probe hoc, prout nostris adhuc factum, ita antiquissimis quoque temporibus adtendisse facultatem iuridicam rostockiensem testatur eius responsa in selectis iuridicis rostock. fasc. 3. pag. 121. Inscriptum ibi est responsum de anno 1659. probans, relegationem perpetuam in tali casu non decerni, adiecta hac ratione satis congrua; ne beneficio adficiantur, qui poenam sunt promeriti: *Weil die Verweisung, haec sunt verba responsi, mehr ein Lucrum fuer die Leibeigenen.* Add. *Mantzelius* iure crim. meckl. sect. 3. §. 4. pag. 39. Id. diff. de limitibus iustitiae aequitatis, iuris aggratiandi, et arbitrii iudicis §. 43. pag. 22.

contractuum genera celebrare valent, excepto unice contractu societatis 1), quem tum inter se, tum cum civibus inire prohibentur, nisi praecedente causae cognitione. Dum autem bona propria assignamus hominibus propriis, ita haec intelligenda esse volumus, ut eximatur ex eorum numero praesidium, *die Hofwehr* 2), quod iure precarii tantummodo possident, et plenissimo iure spectat ad dominum villarem, cui ius esse supra vidimus, expellendi eos quocunque placet tempore. Plures sunt passus legum domesticarum 3), qui testantur de dominio domini villaris intuitu praesidii competente: cuius necessarium est consequens, nullo modo permissum esse homini proprio, alienare quidquam fundi instructi, sed factam potius alienationem nullam esse. Cavendum hinc est, ne rustico intuitu eius quidquam credatur, vel ab eo ematur pars praesidii: quippe cuius vindicatio semper relicta est domino, nulla attenta creditoris exceptione, nisi unice versionis in rem 4). Et
salvus

1) Iuxta ordinationem politiae de 1572. Tit. vom Gewerb und Handthierung der Bauern mit den Buergeren in den Städten, quo legimus: *Alldieweil auch etzliche Bauersleute mit den Buergeren in den Städten zusammen zu seen, und das Vieh um die Haelfte zusammen zu setzen pflegen; daraus ihnen gemeiniglich Schaden und Verderb erfolget; so ordnen und wollen Wir, dasz hinfuebro keiner aus den Städten mit den Bauern, auch kein Bauer mit den andern ohne Vorwissen und Bewilligung eines ieden Obrigkeit, zu halben seen, und das Vieh um die Haelfte zusammen setzen sollen.*

2) Quid ad illud in Megalopoli sit referendum, in tabula repraesentat Tornovius l. c. parte 1. pag. 625.

3) Quas tamen hic recensere nolumus, quum alibi, v. c. apud Mantzel, de eo quod praecipue iuris est circa homines proprios in Megalopoli cap. 3. et in primis §. 3. iam existent. Unicum tamen passum, quem omissum ibi esse video, addam desumptum ex constitutione Ducis Friderici Wilhelmi m. gl. quae inscribitur: *die Schulzen und Bauer Ordnung*, d. d. Sverin 1703. cuius §. 57. haec continentur: *Dafern ein oder ander Unterthan von seinem Gebste bishero wider Verhoffen etwas veruussert oder versezet haben solte; so soll solches von nun an wider frei gemacht werden; und da iemand auf solchen Gebsten ohne Fuerstlichen Consens etwas vorschiesen und zahlen wuerde; so soll niemand zur Wiedererstattung verhoffen werden.*

4) Praesidium omnino alicui credito in conservationem hominis proprii dato iudicavit facultas iuridica 1733; prout patet ex Mantzelli
H iure

salvus licet omni casu maneat creditori regressus adversus suum debitorem, vix tamen ex eo ullam capiet utilitatem, ob egestatem summam, qua ordinarie premuntur huiusmodi debitores.

§. 14.

COMPETUNT.

Ultimo denique loco adiicienda quaedam sunt de testimonio hominum propriorum, et de testamentis eorundem. Vult quidem ordinatio notariis praescripta ab Imperatore Maximiliano I. testes, qui in testamento sunt adhibendi, homines esse liberos 1): at praxis hoc non servat 2); quae potius numquam ex capite nexus proprietatis hominem a testimonio ferendo arcet, ne quidem pro ipso domino villari, vel contra eundem, modo illis quoad hunc actum remissum sit iuramentum, quo obligati sunt suis dynastis, *der Erbhuldigungs-Eid*. Et quod ad testamenti factionem horum adinet, pariter ea ipsis deneganda non est 3): modo de suis bonis fiat dispositio, nec laedant ius domini villaris, quod intuitu praesidii habet. Liberam enim §. praec. glebae adscriptis tribuimus facultatem de propriis suis disponendi bonis, quam nec respectu ultimarum voluntatum leges restringunt domesticae.

iure meckl. illustrato cent. 4. iud. 32. pag. 208. Add. selecta iuridica rostock. fasc. I. spec. 6. quaest. 7. pag. 47.

1) Tit. de testamentis §. 7.

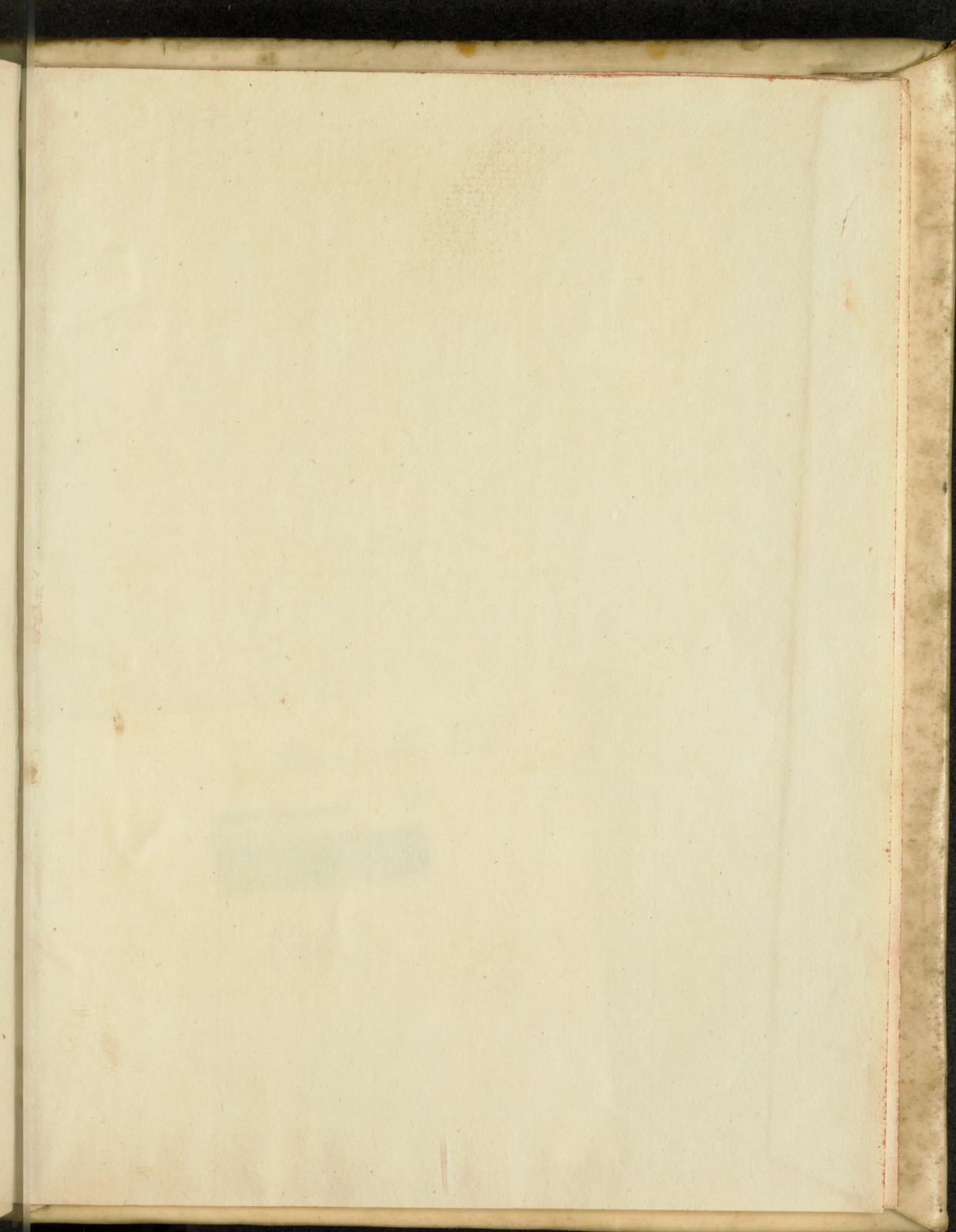
2) Vci testantur III. Dn. *Esfor (Io. Ge.) in der buergerlichen Rechtsgelehrsamkeit der Teutschen* tom. I. §. 367. pag. 158; et qui testis hic erit omni exceptione maior fideque dignissimus Perill. camerae adfessor *de Cramer in den wetzl. Nebenstunden* tom. II. p. 21; qui de receptione huius passus in supremis imperii tribunalibus dubitat.

3) Dissentiunt hic quidem *Thomasius* de usu pratico distinctionis hominum in liberos et servos cap. 2. §. 59. seq. allegans *Stammium* l. c. lib. 3. cap. 17. num. 8; et quoad patriam nostram in specie hic contrarium defendit Perill. *de Westphalen* spec. iuris rom. dissonantis a I. Germ. communi et meckl. pag. 25. citato *Lauterbachio*. Sed ob rationes allatas merito oppositam tuemur sententiam, probatam *Stryckio* ad *Lauterbachium* lib. I. Tit. V. Consentit *Mantzel*. diss. cit. cap. 3. §. 5. pag. 37. ubi plures allegantur auctores.

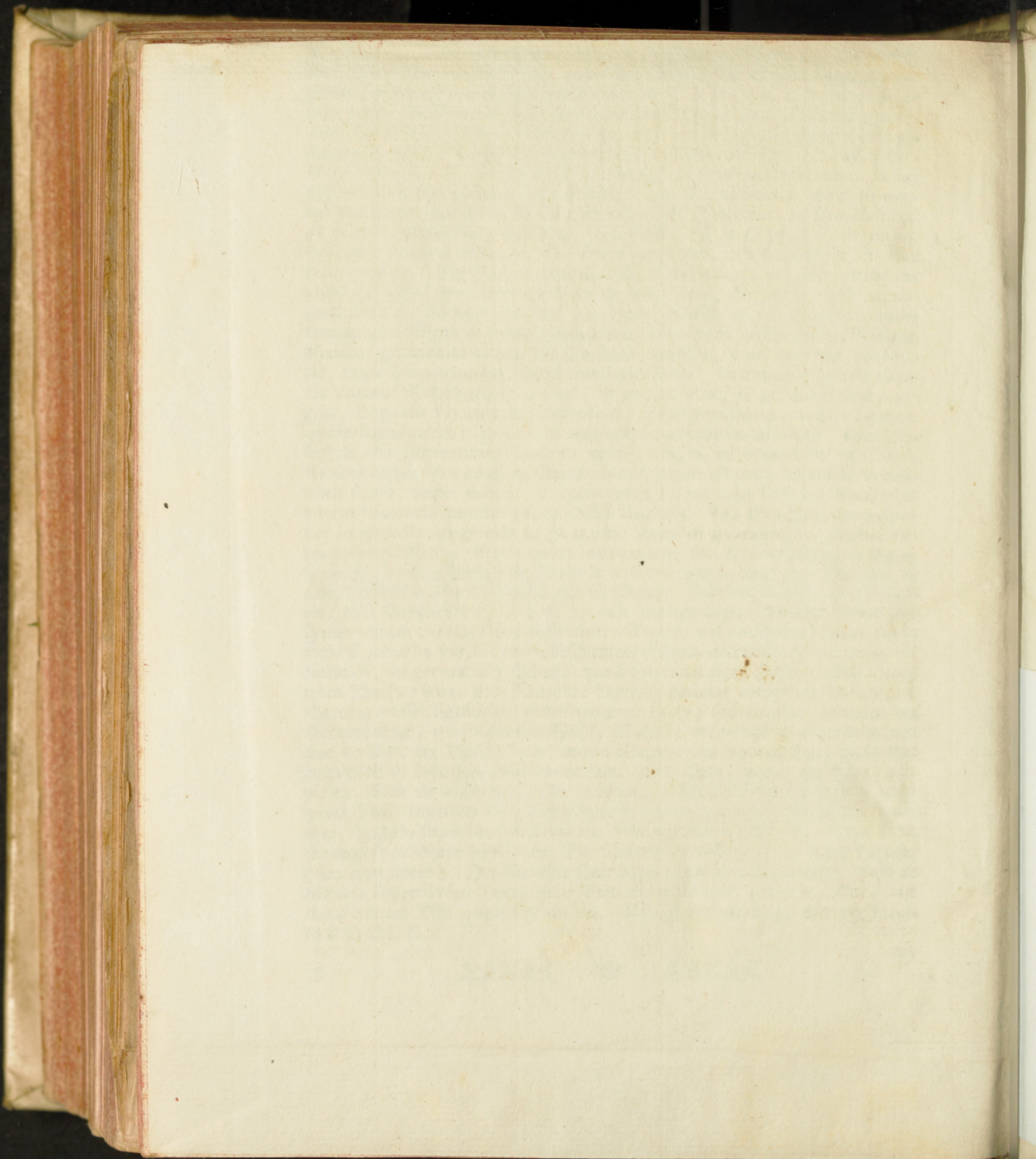
T A N T V M.

Addenda ad cap. I. §. II. not. I. pag. 15. dubium tamen hoc *Keyseri* adsertum reddidit Cl. *Grupeuius* (Chr. Ulr.) uxore theonisca, quem sequitur III. *de Selchow* (Io. Hnr. Chr.) elementis I G. §. 380.

Schmidt 25

LBMV Schwerin

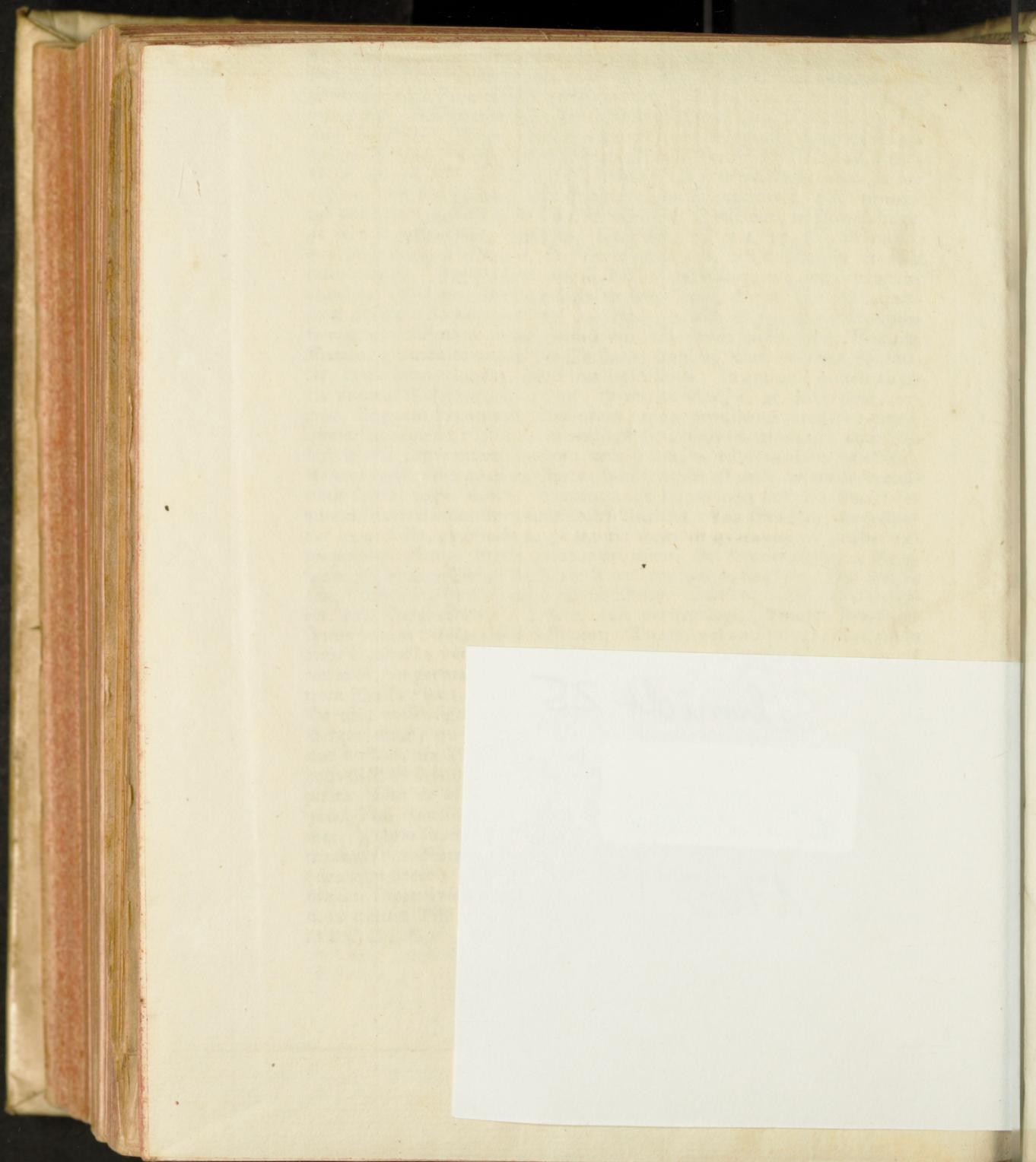
33

004 041 585

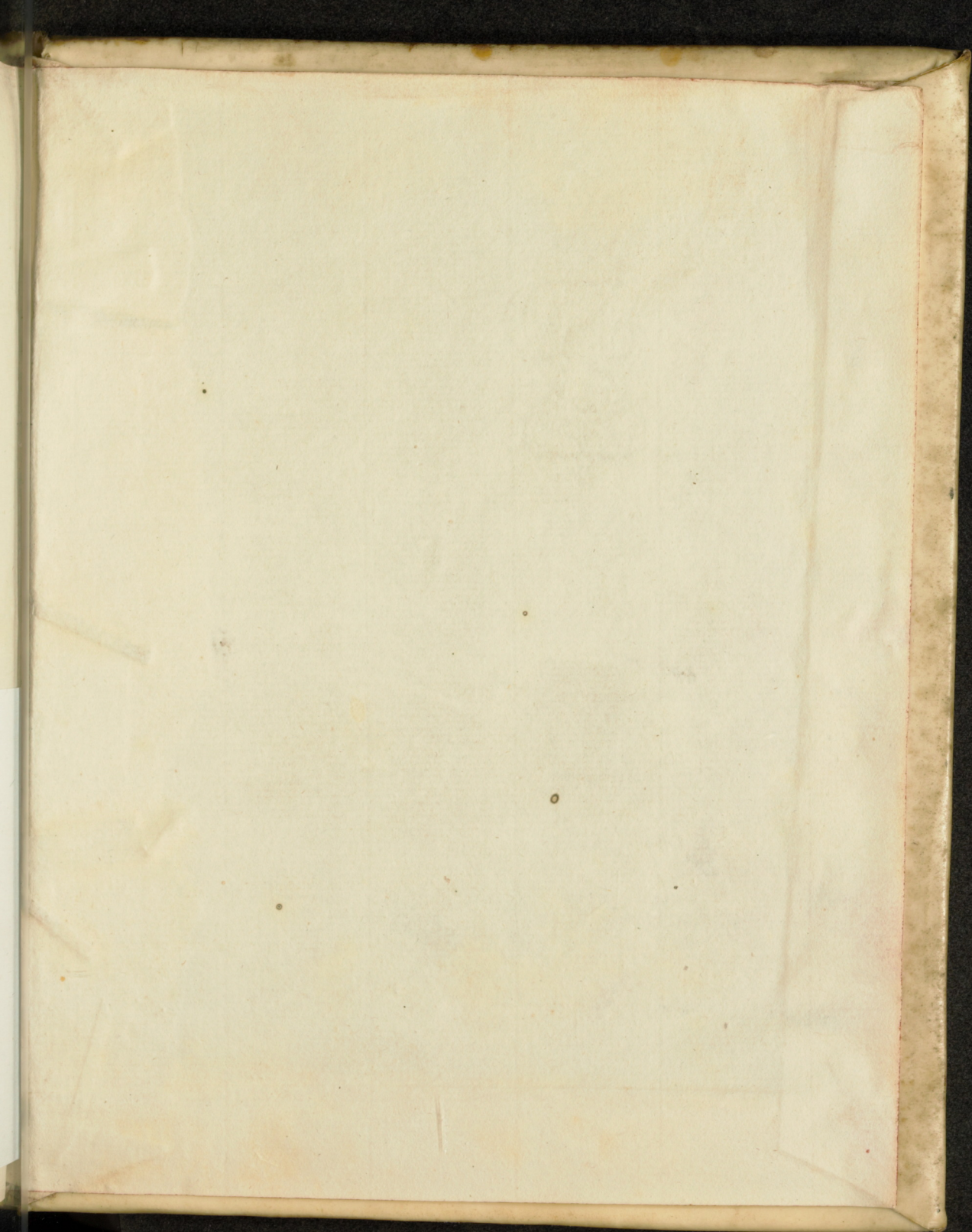

1763

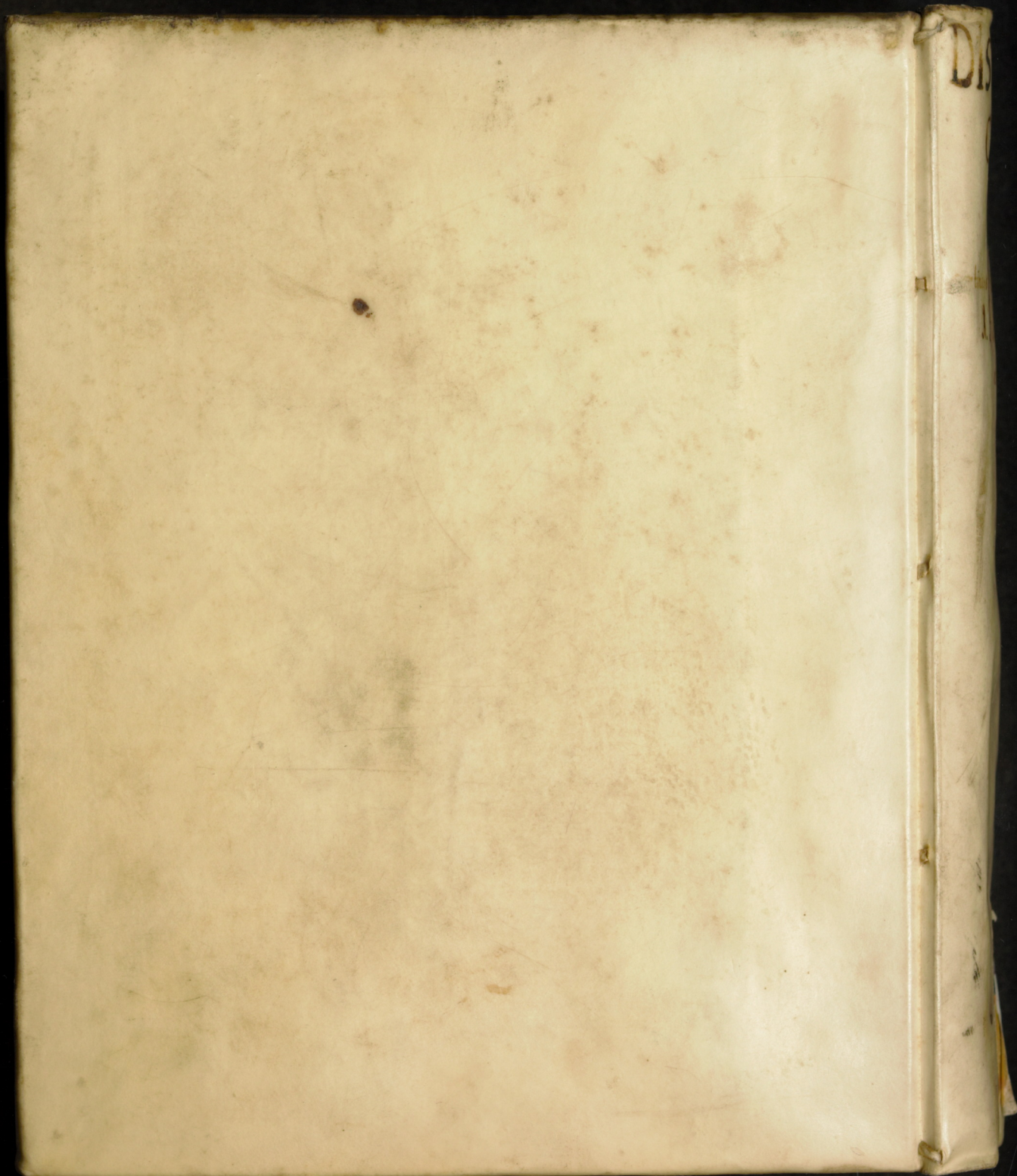

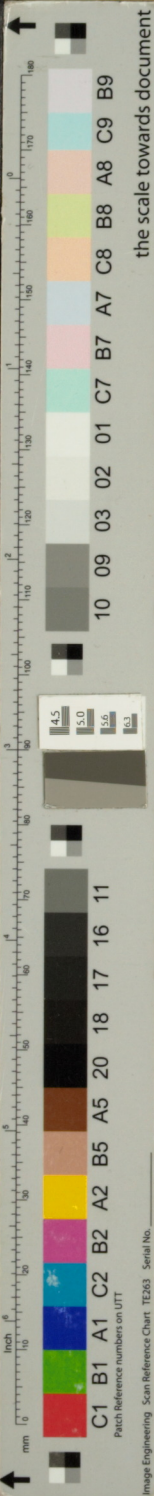

the scale towards document

Image Engineering Scan Reference Chart TE263 Serial No.

41

libera 1) est rerum suarum administratio.erbis ea sit declarata, s. factis; utrum actuato, an ultima voluntate; denique num me, an absque illa peragatur. Cautelae ergo umissus dari sibi curat litteras manumissionis, *Freybriefe* 2). Ad tacitam manumissionem redicamus iuris civitatis acquisitionem fundi, quae fit sciente nec tamen prohibente don vero hodie esse hunc casum propter ea non variaefunt in legibus imperii prohibitiones, bus nostris agrariis 3), de non recipiendo rum civium, de cuius ingenuis natalitiis, vel nino facta per attestata sufficientia nondum sicuti amissio libertatis, quae fit per praescripta ad §. praec. principiis iuris germ. com. pugnat, ita quoque adquiri eodem modo li iuri 4) convenit.

§. 5.

Pomerani, qui iure administratorio non magis, quam praedia possident, homines proprios manumittere Megalopoli. *Mantzel ius mecklenb. illustratum* cent. ag. 210.

illustrato l. c.

*Schaefer Gefind und Tagelöhner - Ordnung de 1643. §. und in den Staedten kein Bauern oder Dienstbothen verflattet, - - sie haben denn von ihrer Obrigkeit richtigen Schein und Kundschaft, dass sie erlassen, angezeigt - - auch keinem Bauern ohne Erlaubkeit oder Herrschaft von den Raethen in den Staedten, auf dem Lande, einiger Geburtsbrief mitgetheilet vercordat cum illa die renovirte Gefinde Tagelöhner, Bauer und Viehualien - Ordnung de 1654. Tit. 2. §. 2.; qua terdicitur magistratibus urbicis, einen, ohne beigebracht richtigen Schein, wegen ihrer Obrigkeit ausdrücklichen der Erlassung, zu Bürgerrecht in den Staedten aufzunebschreiben zu ertheilen cer. Addendus *Mevius tr. cit. qu. 4. 207. nec sine fructu consulitur de Balbasar diff. num. 9. qui tamen de Pomerania in specie agit. elem. iuris germ. §. 462 v. Balbasar diff. cit. Mevius Mantzelius diff. alleg. cap. 4. §. 4. pag. 42.**

F